הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - CC BY-NC-SA 2.5 אסור בשימוש מסחרי
בס״ד - כל הזכויות שמורות (c) ל הרב יעקב יעקב שליט״א

באר יעקב - מועדים

מתוך הספר ״באר יעקב״ על התורה
נערך ע״י הרב יעקב יעקב שליט״א
לע״נ יצחק בן לולו ז״ל

דרשה לראש השנה
דרשה לשבת שובה ויום הכפורים
דרשה לחג הסוכות
דרשה לשמחת תורה
דרשה לחנוכה
דרשה לפורים
דרשה לחג הפסח
דרשה ליום העצמאות
דרשה לחג השבועות
דרשה לתשעה באב

דרשה לראש השנה

מהו ראש השנה?

מצד אחד אנו רואים שראש השנה מכונה בשם יום טוב - "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת", וכן להלכה נחשב יום זה כיום טוב לכל דבר - מסתפרין ומכבסים לכבודו, מצווה לשמוח בבשר ויין ובבגדים נאים, ואין מתענין ואין מתודין בו. על ראש השנה דרשו בגמרא את הפסוק: וַיֹּאמֶר לָהֶם לְכוּ אִכְלוּ מַשְׁמַנִּים וּשְׁתוּ מַמְתַקִּים וְשִׁלְחוּ מָנוֹת לְאֵין נָכוֹן לוֹ כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לַאֲדֹנֵינוּ וְאַל תֵּעָצֵבוּ כִּי חֶדְוַת יְהוָה הִיא מָעֻזְּכֶם".

אלא, שמאידך רואים אנו במשנה, שראש השנה הוא יום דין: בראש השנה כולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר: "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם", הרי שביום זה נפקדים כל בני האדם לחיים ולמות. ובגמרא: "שלשה ספרים נפתחים בראש השנה: ספר של צדיקים, בינוניים ורשעים. צדיקים נכתבים לאלתר לחיים, בינוניים תלויים ועומדים, רשעים וכו'".

מהו תלויים ועומדים?

תלויים - על חבל התליה, ועומדים - על הכסא, וביום הכיפורים יחליטו מה להוציא, אם את החבל או את הכסא!

וכתב הרמב"ם: "שלא היו קורין ההלל לא בראש השנה ולא ביום הכפורים, לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם, ויראה ממנו ומִבְּרַח ומנוס אליו".

אם כן, קשה להחליט כיצד תהא ההנהגה מצדנו ביום זה, מצד אחד "אכלו משמנים ושתו ממתקים... ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעזכם", ומאידך "ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו", וא"כ מדוע לא להיעצב ולדאוג?

כולנו יודעים איך נראה אדם לפני משפט, אפילו אם נאשם על עבירה קלה: הוא מתוח, שוכר עו"ד, כל הזמן חושב מה יאמר ואיך ומה לתרץ, מרבה בסגולות, תפילות וצדקה, ובלילה, אינו מסוגל להרדם. כל שכן כשהוא נאשם על עבירה חמורה.

בראש השנה אנו נדונים על כל המעשים שעשינו במשך כל השנה, הטובים והרעים, ולפי זה גם נקבע כיצד תיראה השנה הבאה, מי לחיים ומי למיתה, ואיך תהיה הפרנסה וכו'...

בעת מלחמת העולם הראשונה היה בחור ישיבה שנתפס על ידי שוטרים והם גזרו עליו עונש מות. הם כוונו אליו מכונת ירייה, ובעוד הם מנסים

לירות עליו, ארעה תקלה במכונת הירייה, ובמשך רבע שעה נסו לירות בו ולא הצליחו. בינתיים הצליח הבחור לברוח מהם ולהציל את נפשו, ומרב הפחד שהיה לו באותה שעה, הלבינו כל שערותיו. אמר על כך ה״חפץ חיים״, שספור זה הוא משל נפלא עד כמה צריך האדם לפחד מיום הדין, ולהמחיש לעצמו בחוש כיצד יהיה ירא וחרד ביום בו יפרטו לפניו את כל מעשיו ומחשבותיו לפרטיהם.

ועוד יש להבין, בעבור מה ניתן לנו יום טוב של ראש השנה, שהרי בשלמא יום טוב של סוכות זכר לעננ כבוד, חג הפסח - זכר למצות ומרורים ולניסי יציאת מצרים, שבועות - קבלת התורה, וכמו כן יום כפור - ״כי ביום הזה יכפר עליכם״. לכל חג ישנה משמעות ברורה על אירוע שארע בימים ההם, ואנו צריכים לחגוג את זכר אותו אירוע, להתבונן במה שארע להודות ולהלל לקב״ה על ניסיו ונפלאותיו עמנו. אולם יום טוב של ראש השנה הרי שהוא יום טוב שלא ארע בו כלום, ולא מפורש לנו בתורה ובחז״ל במה עלינו להתבונן בחג זה (ולא מובן גם למה נקרא יום זכרון, זכר למה?), ובפרט על מה יש לשמח בו.

דבר נוסף הדרוש ביאור, נאמר במשנה: ״בארבעה פרקים העולם נדון: בפסח על התבואה, בעצרת על פרות האילן, בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר: ״היוצר יחד לבם, המבין אל כל מעשיהם״, ובחג נדונין על המים״.

הר״ן שואל, למה אדם נידון דווקא בראש השנה?, דבשלמא שאר הדברים, כל אחד נידון בזמנו, אבל אדם למה הוא נידון בראש השנה יותר מבשאר ימים?

הר״ן כתב להסביר כך: בכ״ה באלול נברא העולם, וא״כ יום השישי שבו נברא האדם היה באחד בתשרי. בפסיקתא מובא סדר אותו היום: ״בשעה ראשונה עלה במחשבה, בשנייה נמלך במלאכי השרת, בשלישית כינס עפרו, ברביעית גיבלו, בחמישית ריקמו, בשישית העמידו גולם על רגליו, בשביעי׳ זרק בו נשמה, בשמינית הכניסו לגן עדן, בתשיעית ציוהו, בעשירית עבר על ציוהו, באחת עשרה נידון, בשתים עשרה יצא בדימוס מלפני הקב״ה (ה׳ חנן אותו). אמר לו הקב״ה: אדם, זה סימן לבניך כשם שנכנסת לפני בדין ביום הזה ויצאת בדימוס, כך עתידין בניך להיות נכנסין לפני בדין ביום הזה ויוצאין בדימוס. אימתי, בחדש השביעי באחד לחדש״.

נמצא שראש השנה הוא היום בו נידון אדם הראשון על חטאו, ויום זה נקבע ליום דין לדורות.

אלא שלכאורה קשה מה שאמרו חז״ל שבדימוס יצא, וכי אדם הראשון יצא בדימוס?! והרי חייב יצא, הוא נענש וקיבל פסק דין חמור מאוד: הקב״ה נידהו וגירשו מגן עדן, אמר לו ״בזעת אפך תאכל לחם״ ואף

האדמה נתקללה בעבורו. כמו כן יש להבין מה שאמרו "סימן לבניך להיות עומדים לפני בדין ויוצאין בדימוס".

נראה שפרשה זו מלמדת אותנו פרק חשוב על התועלת והחיוב שבדין. דין שמים שונה מדין בני אדם. עונש בני אדם בא כנקמה או כלימוד לקח לחוטא כדי שירתע מלשוב על חטאו, לא כן דין שמים שמטרתו להעמיד את האדם במצב שבו יוכל לתקן את מצבו. בלא דין אין תיקון לחטא, ע"י הדין נקבע כמה סבל וייסורים מגיעים לאדם, ובכך גם מגיע לתיקונו.

עצם זה שאדם הועמד לדין ונענש, זה מכונה "יצא בדימוס", חנינה. כי ה' שהוא רחום וחנון יודע שרק כך הוא יגיע לתכלית הטוב שזה תיקון המעשים. לכן מצד אחד אנו צריכים להיות שמחים ביום זה, שבכך שאנו נידונים אנו מגיעים לידי תיקון, ומאידך עלינו גם לירא מעומק הדין.

כדי להבין מה מהותו של ראש השנה, עלינו להתבונן בחטא אדם הראשון:

קודם החטא לא היתה בחירתו של אדם הראשון בין טוב לרע, אלא בין אמת לשקר. הוא לא השיג את הרע כמציאות כלל, אלא ידע בבירור שהרע אינו אלא שקר ודמיון, ושהאמת היא המציאות המוחלטת. הוא ידע שאם יאכל מעץ הדעת אפשר להשיג ולהבין מציאות הרע. וכבר ביארו בשם האר"י ז"ל שאדם הראשון התכוון לשם שמים, הוא רצה להגביר את הנסיון ע"י הכרת הרע ולעמוד בו, ובכך להגדיל כבוד שמים.

חטאו היה בכך שהיה עליו להבין שאין להמרות את ציווי ה', על אף כל החשבון. מחשבה כזו, שאפשר לעשות אחרת מדברי ה', באה מחוסר שלימות בידיעת ענין יחודו - שאי אפשר להפיק תועלת על ידי עשיה נגד רצונו, ושעבודת האדם היא להתבטל בפני רצונו.

מלך אחד שלח את אחד משריו הנכבדים לשליחות חשובה במדינה השכנה. לפני שהשר הלך, ציוה עליו המלך: "לא משנה מה יגידו לך, אל תוריד את החולצה!"

כאשר הגיע השר לאותה המדינה, כולם כיבדוהו. הוא נפגש עם המלך של אותה מדינה, והם חתמו על הסכמים מאוד חשובים. בשלב מסוים פונה אליו המלך בלחישה: "ישנה שמועה, שפעם אחת כשהיית שיכור, לקחת סכין ודקרת את עצמך בבטן. האם זה נכון?"

"מה פתאום", השיב השר, "זה שקר וכזב". "אני דווקא נוטה להאמין לזה ואפילו מוכן להתערב על מיליון דולר, שיש לך צלקת". השר חשב, הרי זו דרך קלה להעשיר את קופת המדינה, ואם המלך היה יודע שזה כך, בוודאי שהיה מסכים לזה, והוא בטח יכעס אם אני לא אסכים, הרי זה בזיון למלכנו שיש שמועה ששר חשוב במדינתו השתכר ופצע את עצמו.

השר פשט את חולצתו, הראה לכולם שאין לו צלקת ובכך רומם את כבוד מלכו. המלך של אותה מדינה התנצל, והגיש לשר המחאה על סך מיליון דולר.

השר חזר מאושר למדינתו וביקש להפגש עם המלך. הוא ניגש בשמחה למלך והכריז: "הרווחתי מיליון דולר לטובת קופת המדינה!", אולם המלך הראה לו פנים זועפות ואמר: "טיפש, אני התערבתי עם המלך השכן על 10 מיליארד דולר שלא תוריד את החולצה".

עבד צריך לעשות בדיוק מה שהמלך אומר לו, בלי לנסות להתחכם, עליו להתבטל ביטול מוחלט למלכו.

חטאו של אדם הראשון (שהיה ברה"ש) היה בכך שניסה להתחכם במקום להתבטל למלך, בכך היה חוסר של המלכת ה', ולכן התיקון לכך בראש השנה הוא ע"י המלכת ה'. ונקרא יום זיכרון כדי לתת לנו תזכורת להכרת המלכות שנשכחה מאיתנו מחמת ההרגל.

תירוץ נוסף לסתירה שראש השנה הוא יום של פחד אבל גם שמחה, מצינו עפ"י מה שסיפר הרב שך זצ"ל: בימיו האחרונים של מרן הגרי"ז זצ"ל, והימים ימי ההכנה לראש השנה, נכנסתי לבקרו. בבואי שאלני: מה יהיה הסוף? אמרתי לנחמו בדברי הירושלמי: "אמר רבי סימון: כתיב 'כי מי גוי גדול' וגו'. רבי חנניה ורבי יהושע, חד אמר, איזו אומה כאומה זאת שיודעת אפיה של אלקיה. בנוהג שבעולם, אדם שיש לו דין, לובש שחורים ומתכסה שחורים וכו', לפי שאינו יודע איך דינו יוצא. אבל ישראל אינו כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחים זקנם וחותכין צפרניהם, ואוכלין ושותין ושמחים בראש השנה, לפי שיודעין שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים ומטה את דינם לכף זכות וקורע להם גזר דינם". ודברתי על לבו, כי כך גם עכשיו במצבו צריך הוא להיות בטוח שהקדוש ברוך הוא יעשה לו נס.

אולם מרן זצ"ל ענה: "במה, במה להיות בטוח?" ובאר מאמר הירושלמי הנ"ל על פי דברי הפיוט "כתר מלכות" לרבי שלמה אבן גבירול: "אלקי, אם עוני מנשוא גדול, מה תעשה לשמך הגדול? ואם לא אוחיל לרחמיך, מי יחוס עלי חוץ ממך? לכן, אם תקטלני לך איחל, ואם תבקש לעוני אברח ממך אליך, ואתכסה בחמתך בצלך". צריך להבין, שאל הרב, מה באור המלים "אברח ממך אליך", הלא לכאורה הבורח מזולתו אינו בורח אליו, אלא בורח ממנו?

ובאר מרן זצ"ל, הנה ענין הבטחון שייך רק אצל מי שמרגיש שהוא נמצא בצרה גדולה, ובמצב זה הוא סומך על הקדוש ברוך הוא ובוטח בו הוא ראוי לתואר "בעל בטחון". לזה נתכון הפיטן באמרו "אברח ממך אליך", כי במצב זה שהאדם כה חרד מאימת הדין ומחפש דרך להציל נפשו מדינו יתברך, אזי מדת הבטחון שבו יוצרת מצב שהוא בורח "ממך אליך"

מלפני ה׳ אל ה׳. דהיינו, הוא מכיר בכך שמקום המחסה הוא אך ורק בצלו יתברך. כל זה בתנאי שהוא חרד ופוחד מפני הצפוי לו. אבל אם האדם אינו חש כלל בצרה האופפת אותו והוא שליו ובטוח בעצמו אין זה בטחון כלל.

לפי זה יובן מה שאמרו חז״ל בירושלמי הנ״ל, שבראש השנה אנו שמחים מתוך ידיעה שיעשה לנו נס. לכאורה אין הדברים תואמים את מהות היום ואופיו, הלא יום דין הוא אשר גם מלאכים בו יחפזון וחיל ורעדה יאחזון, וכך באמת צריך להיות ביום המשפט. אלא, לאור האמור, כך היא הדרך! תחלה צריכים להשריש בלב את תחושת פחד הדין והיראה מפני שופט כל הארץ, ומתוך הרגשה זו יש לבוא אל מדת הבטחון, להיות סמוך ובטוח בקב״ה שיפקדנו לטובה ויטה דיננו לכף זכות. כדי לתת ביטוי לבטחון שאליו הגענו, הורונו חז״ל להסתפר, ללבוש לבנים ולהתעטף לבנים, ״לפי שיודעין שהקדוש ברוך הוא עושה להם נס״.

מדוע ראש השנה קודם ליום הכפורים

הגר״י בלאזר זצ״ל שואל, לכאורה היה מועיל יותר אם יום הכפורים היה לפני ראש השנה, שהרי ראש השנה הוא יום המשפט והדין, ובו מבקשים אנו חיים ובריאות, ויום הכפורים הוא יום מחילת עוונות, והרי הקדוש ברוך הוא רוצה בתקנת ישראל, והיה צריך להיות תחלה יום הכפורים, שבו נזכה למחילת עוונות, ואחר כך נוכל לבוא לדין, לבקש רחמים מאתו יתברך.

ותירץ, אמת הוא שלראש השנה היה מועיל לו קדם לו יום הכפורים, אך כדי לזכות ליום הכפורים ולהגיע לכפרת עוונות צריכים אנו תחילה לראש השנה, שבו נשריש בקרבנו יסודות המלכות, ומלכות היא ללא ויתור כלל, ונדע יסודות המשפט, שהוא קבלת עול מלכות שמים, ואז יש תקוה ליום הכפורים, שהוא יום מחילת עוונות. שרק לאחר הידיעה שאין ויתור, וכל פרט ופרט יבוא במשפט, ועל כולם ישתדל לשוב בתשובה, יש תקווה למחילת עוונות.

וכתב ה׳דעת תבונות׳, שיסוד בריאת העולם ותכליתו הוא להגיע להכרת היחוד, שאין עוד מלבדו, וכל יחיד ויחיד שהגיע להכרה זו, כבר התקרב לבורא וקיים את תכלית הבריאה והרי הוא מקרב את הישועה, ואם כן, ראש השנה, הוא יום המסוגל מכח עצמו להגיע בו ליחוד והכרה במלכות. כל יחיד אשר ניצל את יום ראש השנה כמצותו והגביר בקרבו את עקרי היחוד, הרי הגיע במקצת לתכלית הבריאה, הוא הוא אשר יוכל לבוא ביום הכפורים, ולבקש מחילה, סליחה וכפרה.

עצות כיצד לזכות בדין

א. להיות איש שרבים צריכים לו.

הסבא מקלם זצ״ל היה שואל שאלה זו, היאך מתאימה הרגשת הבטחון שצריכה להיות ביום הדין עם רגשי היראה והפחד מאימת המשפט, והיאך יתכן לאחר שיודע חובתו וכמה רחוק הוא מהשגתה, שיהיה לו בטחון שיצא זכאי בדין? ותשובתו, כי באמת, כלל ישראל כולו בטוח הוא שיצא זכאי במשפט, אבל כל יחיד ויחיד עומד הוא בסכנה גדולה, וחייב לירא ולפחד מאימת הדין. ומעתה, זו היא העצה היעוצה ליחיד כדי שיצא זכאי כאשר ישתדל לא להיות נפרד, אלא יהיה חלק מן הכלל, וכשם שהכלל בטוח, כן בשעה שהיחיד יעשה לחלק מהכלל, כן יהיה בטוח שיצא זכאי בדין. ומפורש הוא במדרש בפרשת נצבים: ״אתם נצבים היום כלכם״, כולכם הינו, הכלל כלו, כי הכלל בטוח.

ומהי הדרך שבה נעשה היחיד לחלק מהכלל, והיאך מתבטלת יחידותו ומצטרף הוא לתוך הכלל?

נראה בשעה שאין האדם דואג רק לטובתו האישית וצרכיו הפרטיים, אלא שאיפתו היא תקון הכלל, ומיטיב הוא לאחרים, ודואג ומשתדל לתקנת הרבים, בין בגשמיות ובין ברוחניות, אזי נעשה הוא לחלק מהכלל, ומובטח הוא בבטחון הכלל, ואף תפילותיו ובקשותיו ביום הדין צריכות להיות לא רק עבורו ובני משפחתו, אלא להתפלל ולבקש עבור תקנת חבריו וזכיותיהם. ומשום כך תקנו אנשי כנסת הגדולה כל נסח התפלה, לא כבקשת יחיד אלא כרבים: סלח לנו, השיבנו אבינו לתורתך, וכן כל התפלה כלה. כי בשעה שיבקש האדם רק עבור עצמו, הרי הוא יחיד, ומשפט היחיד קשה הוא מאד. רק בשעה שתפלתו עבור כל הכלל ישראל, נעשה לגוף אחד עם הרבים, ואז יש לו תקוה לעמוד ביום הדין.

ב. ירבה ידידים ואוהבים.

״בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר: ״היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם״. ״אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

וכולן נסקרין בסקירה אחת״. ופירש רש״י: ״ואף על פי שעוברין זה אחר זה״.

כיצד מתיישבים שני מאמרים אלה?
על מדוכה זו ישב ה״סבא מקלם״ זצ״ל, אשר יישב את הדברים על פי דברי ר׳ ישראל מסלנט זצ״ל, על הפסוק ״אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא״. מה שבח הוא למשפטי השם יתברך שאין בהם עוול, וכי במשפטי בני אדם מותר שיהיה עוול?

ר׳ ישראל סלנטר הסביר שבמשפט בשר ודם נלקח בחשבון רק שיעור הצער והכאב של החוטא עצמו, ואף שבהכרח מעונשו של החוטא נגרם צער וסבל גם לסובבים אותו, אם זה לבני משפחתו או לידידיו ומכריו, הרי אין באפשרותו של בשר ודם להתחשב בכך בגוזרו את עונשו של העבריין, נמצא אפוא, שבכל עונש שניתן ע״י בשר ודם, בוודאי נענשים וסובלים גם אלו הנקיים מכל חטא ואשמה.

אבל להבדיל, משפטי ה׳ אינם כן, כל פרט ופרט נלקח בחשבון - אין צער, ולו גם הקטן ביותר, הנגרם לאדם בדרך מקרה. עונשו של החוטא, כמו גם של הסובבים אותו, נמדד בדיוק מופלא. אם עלול להגרם צער או בושה לאדם אחר שאינו ראוי מצד עצמו לעונש זה, הרי לא ייענש החוטא כלל וכלל. וכן גם מתפרש הפסוק: ״משפטי ה׳ אמת - צדקו יחדיו״.

כך יתפרשו גם דברי הגמרא: אמנם כולם עוברים לפני הקדוש ברוך הוא זה אחר זה, כלומר, כל אחד נדון לבדו לפי זכיותיו וחובותיו, אף על פי כן עדין יש מקום ל״כולם נסקרין בסקירה אחת״, שאם יש אחד בכולם שאין מגיע לו הצער, נפטר גם החוטא מעונש.

הגר״א לופיאן זצ״ל היה רגיל להוסיף, שלאור הדברים כדאי לאדם להרבות לו ידידים ואוהבים, ועל ידי כך יוכל להנצל ביום הדין. שכן, אף אם יחטא ולפי מדת הדין יגיע לו עונש, יצטרכו בשמים לקחת בחשבון את הצער שיגרם על ידו לידידיו. ואם הם טובים וישרים במדה כזו שאין מגיע להם הצער לא יענישוהו בזכותם, כי משפטי ה׳ אמת צדקו יחדו.

ג. להיות מעביר על מדותיו.

״אמר רבא: כל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו, שנאמר: ׳נשא עוֹן ועֹבר על פשע׳, למי נושא עון? למי שעובר על פשע״. פרש רש״י: ״אין מדת הדין מדקדקת אחריו, אלא מניחתו והולכת״.

אומר הגר״ח שמואלביץ זצ״ל, כי מדברי רש״י נראה, שאף על פי שלא נתכפרו לאדם פשעיו ועדין חוטא הוא, מכל מקום, כיון שמעביר על

מדותיו מדת הדין מנחת לו. והרי לנו בזה עצה וסגולה כיצד לזכות בדין להיות מעביר על מדותיו.

הגמרא שם מספרת על רב פפא שבא לבקר את רב הונא בריה דרבי יהושע שחלה. כשראה את מצבו, אמר שיכינו לו תכריכין. לבסוף נרפא רב הונא ואמר שאכן נגזרה עליו מיתה, אלא שהקדוש ברוך הוא אמר, שמכיון שאינו עומד על מדותיו אלא מעביר עליהן, אל תדקדקו אחריו רואים אנו, שאף לאחר שנגזרה עליו מיתה והיה כבר במצב של גסיסה, הועילה לו מדה זו להצילו מן הדין ולהשיבו לתחיה.

באחד מבתי הכנסת נהגו למכור את מקומות הישיבה לתפילה בימים הנוראים. המקומות הטובים עלו יותר, הפחות טובים עלו פחות, ומי שלא שילם קיבל מקום מיוחד על גבי השטיח.

הגבאי נהג למכור את המקומות בצורה מסודרת, כל אחד מהמתפללים קיבל פתק ובו מספר השורה והכסא.

בתפילת מנחה של ערב רה״ש התברר שאחד המקומות היותר טובים נמכר בטעות פעמיים, לשני אנשים שונים. השניים ניגשו לגבאי והעמידו אותו על טעותו, והוא השיב שאין לו פתרון מאחר שכל המקומות כבר נמכרו, הוא הציע שאחד מהם יוותר וכספו יוחזר, אבל אף אחד מהם לא הסכים לוותר. מאחר שבתפילת מנחה וערבית ישנם פחות מתפללים מאשר בבוקר, עוד איכשהו שניהם הסתדרו, אך היה להם ברור שמחר בבוקר על אחד מהם לוותר.

אחד מהשניים לאחר שקידש, וערך סעודת חג מפוארת עם בני משפחתו, הלך לישון. והנה מוצא הוא את עצמו בודד במרכזו של שדה רחב ידיים, הוא מתחיל ללכת ולפתע עוברת לידו מרכבה עמוסה במלאכים לבנים. מאות מלאכים בגדלים שונים נדחסו בתוך העגלה.

הוא המשיך ללכת אחרי העגלה ובדרך חלפו על פניו אלפי עגלות עמוסות מלאכים, חלקם לבנים וחלקם שחורים.

לבסוף הוא הגיע לרחבה ענקית, שם עמדו מאזניים עם שתי כפות ענקיות, לתוכן נתקבצו המלאכים, הלבנים מימין, והשחורים בכף השמאלית...

הוא שאל מה קורה כאן, והסבירו לו שהיום זה יום הדין וכעת שוקלים את העבירות והזכויות של בני האדם. הוא שאל של מי כל המלאכים האלה, והשיבו לו שאלו כל המעשים שהוא עשה במשך השנה.

מיודענו קצת נבהל כי הכף של המלאכים השחורים היתה הרבה יותר כבדה. פתאום שאלו מה קורה עם הייסורים, אז באו כל המלאכים

שנוצרו מהייסורים שעבר במשך השנה, אמנם הם הוסיפו קצת משקל לטובת המלאכים הלבנים, אך לא היה בזה מספיק כדי להכריע את הכף.

ואז אמרו תביאו את המלאכים של מעביר על מידותיו. אולם אף מלאך לא הגיע, במהלך השנה לא נוצרו כאלו, הרי הוא אף פעם לא ויתר.

לפתע ניגש אליו מלאך ואמר: "יש לך עכשיו הזדמנות להכריע את הכף, נתנו לך נסיון של מעביר על מידותיו, אם תעמוד בו ותוותר תזכה להכתב בספרן של צדיקים".

אותו יהודי קם נסער מהחלום, כשהגיע לבית הכנסת הוא אמר לגבאי שהוא מוכן לוותר, הוא מוכן לשבת כל התפילה על גבי השטיח, רחוק מהמזגן, ואף הוא לא מעוניין לקבל בחזרה את הכסף ששילם בעבור המקום שקנה. אולי בכך יזכה להכריע את הכף...

ד. לדון לכף זכות.

ב"אבינו מלכנו" אנו מבקשים: "כתבנו בספר זכויות".

והדבר צריך ביאור - אם יש לנו זכויות (מעשים טובים) למה אנו צריכים לבקש? במילא מגיע לנו להכתב שם, ואם אין לנו ח"ו זכויות, מה יעזור אם נבקש?

אלא הכוונה על אותם המעשים שהם בספק - מצד אחד אפשר לפרש את המעשה לטוב, ומאידך אפשר לפרשו לשלילה, ואנו מבקשים מה' יתי שידון אותנו לכף זכות, ויפרש את אותם המעשים לדרך טובה.

בכוחו של האדם להביא לכך שבשמים ידונו אותו לכף זכות, ויפרשו מעשיו באור חיובי. הדבר תלוי באופן שהוא מביט על מעשי הזולת, בדרך שהוא דן את חברו כך ידונו אותו, וע"ז אמרו חז"ל: "הדן חברו לכף זכות, דנין אותו לזכות".

ה. לרחם על הבריות.

בראש השנה אנו זקוקים לרחמים מרובים, ואנו אכן מבקשים מה' יתי רחמים: "אבינו מלכנו חוס ורחם עלינו", "רחם עלינו כרחם אב על בנים". למעשה במשך כל השנה אנו מבקשים רחמים: "קבל ברחמים וברצון את תפילתנו", רחם ה' אלקינו עלינו" וכו'.

ואיך אכן זוכים לרחמים?

במדינה אחת, שני גנרלים חשובים, אשר במשך שנים שירתו נאמנה את המלך, נתפסו בעוון חמור מאוד. המלך בכבודו ובעצמו ביקש לדון אותם. בזמן המשפט השנים בכו והתחננו על נפשם והזכירו למלך עד כמה היו נאמנים, ואיך שמסרו נפשם בקרבות מסוכנים למען הוד רוממותו וכו'.

המלך שהיה רחום וחנון פסק, שהם לא חוזרים לתפקידם הקודם, אלא ישרתו את המלך בפרקליטות הצבאית, שם יש מחסור בכוח אדם. השנים הודו למלכם הנערץ ושמחו מאוד על ה"עונש" הקל.

כאשר התייצבו למחרת במקום המיועד, התברר להם שהם וקצין נוסף נדרשים לשפוט את החיילים הסוררים.

החייל הראשון שבא להשפט, הואשם בעוון עריקות. משנשאל מדוע הוא ברח מבסיסו, השיב החיל שהוא פשוט התגעגע לאימו האלמנה, ואף היא התגעגעה אליו מאוד, ושלחה לו מכתב מרגש שנכספה נפשה לראותו...

הקצין הראשון כעס מאוד וטען שזה לא יתכן שחייל מצבא המלך יעשה ככל העולה על רוחו, ופסק להחמיר בדינו את מלא העונש שאפשר להטיל על עון זה.

לעומתו הקצין השני דווקא הבין לליבו של החיל, ריחם עליו ואמר שזה נכון שהוא ביצע עבירה חמורה ומגיע לו עונש, אבל גם יש להתחשב במצבו של החיל ובאימו האלמנה, לכן יש להקל בעונשו.

הקצין הראשון כעס ואמר שאסור לרחם, יש להחמיר עם החיילים, צבא זה לא גן ילדים, ואם לא נחמיר איתו, חיילים נוספים יערקו ואז לא יהיה לנו צבא. חייבים להענישו בחומרה רבה למען ישמעו וייראו.

כאשר שאלו השניים לדעתו של הקצין הנוסף, הוא טען שהוא לא יכול לפסוק בדין זה, כי בשביל זה צריך שופט צבאי.

השניים שאלו בפליאה אבל אתה שופט צבאי, לא כן?

הקצין צחק ואמר: "לא, אני כאן מטעם המלך, בשליחות מיוחדת. עתה הסתיימה השליחות ועל שלושתנו לחזור כעת אל המלך".

כאשר חזרו השלושה אל המלך, דיווח הקצין השלישי למלך את כל אשר נעשה במשפט.

המלך פסק לקצין הראשון גלות לסיביר במשך 30 שנה עם מלקות ועינויים, ואילו לקצין השני פסק 30 ימי מחבוש בכלא צבאי.

הקצין הראשון, צעק: "זה לא הוגן, הרי שנינו עברנו בדיוק את אותה העבירה".
המלך השיב: "הלא אתה בעצמך אמרת שאסור לרחם וצריך להעניש את החיילים במלא חומרת הדין".

אומרים לנו חז"ל: "כל המרחם על הבריות - מרחמים עליו מן השמים". ככל שאתה תרחם יותר ותשפוט לטובה את הזולת, כך ירחמו עליך וידונו אותך לטובה מן השמים ביום הדין.

ו. לבוא כמה שיותר בהכנעה.

אומר הגר"י לוינשטיין זצוק"ל: "ראש השנה, כל כמה דכייף איניש טפי מעלי ליה" (ראש השנה כו). חז"ל מגלים לנו דרך כדי לזכות בדין בראש השנה- לגשת אליו בהכנעה ובשברון לב מתוך הכרה שאין לנו תקוה בדין, ורק מבקשים אנו את רחמיו, כי ראש השנה אף שהוא יום הדין, מכל מקום הוא דין ברחמים, ובזכות ההכנעה ושברון לב יעזרהו ה', כדכתיב: "קרוב ה' לנשברי לב".

ז. "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך".

אנו אומרים: "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", ולכאורה קשה, הרי "תחנונים ידבר רש ועשיר ידבר עזות. וא"כ עני ורש יקיש בדלת בעדינות ולא ידפוק בחוזקה.

אלא שתלוי במה מדובר, אם אותו עני עורך מגבית כדי לקנות מעיל טוב לחורף, אזי באמת מקיש הוא בדלת בעדינות ופונה בתחנונים שירחמו עליו, ויתנו לו בגד ללבוש.

אולם אם מדובר בדלפון אביון שמזה יומיים לא בא אוכל לפיו וכבר מרגיש שהוא עומד למות, הרי שהוא דופק בחוזקה בדלת וצועק "הצילו", כי הרי מדובר בפיקוח נפש.

אנו צריכים להרגיש כמו אותו דלפון שבקשתו היא בגדר של פיקוח נפש, ולבקש רחמים בזעקת 'הצילו' מהשם יתברך.

ח. להתנהג בשפלות וענווה.

בפרקי אבות נאמר: "מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ", ומדוע? בגלל "שֶׁתִּקְוַת אֱנוֹשׁ רִמָּה".

אם נשאל ילדים מה כל אחד רוצה להיות כשיהיה גדול, אחד יאמר שרוצה להיות רב חשוב, שני טייס, אחר רופא, וכן על זה הדרך. אבל אף אחד לא יקום ויאמר: "אני מאוד רוצה להיות בקבר, שיאכלו אותי התולעים".

א"כ אינו מובן מה שחז"ל אומרים שתקות אנוש רימה.

החתם סופר מסביר על פי מעשה:

יהודי אחד, לאחר שנפטר מן העולם הגיע לבית דין של מעלה. הקטגור מביא את כל המעשים השלילים שעשה, קרונות שלמים של מלאכים שחורים ומפחידים. לעומתו מביא הסנגור קרונות של מעשים טובים, מלאכים צחורים.

כולם רואים שכמות העבירות של אותו יהודי היתה רבה מאוד, הרבה מעבר למצוות הבודדות שעשה, והכל מתועד ולא ניתן להתווכח.

ביה"ד פונים לסנגור ושואלים אותו אם יש לו מה לומר, אולי יש עוד מצוות, כף זכות או משהו לטובת הנאשם.

לסנגור המיואש לא היה מה לומר.

שואלים ביה"ד את הנאשם עצמו אם יש לו מה לומר להגנתו, וזה משיב: "כבוד הדיינים, כל הממצאים השליליים, הכל שקר וכזב".

אומרים לו: "אתה טועה, כאן עולם האמת ולא שייך כאן שקר".

מסביר היהודי ואומר: "תראו היכן אני נמצא, בקבר, בעומק מטר מתחת לאדמה, אוכלים אותי התולעים ומכלות את גופי, ואני ברוב ענווה לא מתנגד. ותראו מי עומד מולי, במי נלחמתי, ביצר הרע! מלאך שכולו אש, האם זה צודק? היכן ההגינות?, אין כאן כוחות שווים! הכל שקר וכזב".

בביה"ד משתרר שקט, הדיינים חושבים מעט ואז מחליטים לצאת להפסקה. הסנגור מחמיא לנאשם ואומר: "אתה גאון, אם אתה יוצא זכאי אפשר לסגור את ביה"ד, זהו משפט יצוגי".

ביה"ד חוזר ומכריז: "אנו מקבלים את הטענה, אבל צריכים לבדוק אם גם בזמן היותך בחיים היית כזה שפל רוח, מאכל רימה".

מביאים את הקלטות ורואים איך כשהיה ילד היה מרבה להתקוטט עם אחותו...

שואלים אותו: "מה זה?"

והוא משיב: "מה אתם רוצים אז הייתי ילד קטן". הם מריצים קדימה ואז רואים מה קרה כאשר הגיע הביתה והאוכל לא היה מוכן...

הוא היה נראה כמו חית טרף רעבה, ולא כמו רימה!

סיים החתם סופר את הסיפור ואמר: "עכשיו מובן היטב למה 'מאוד מאוד הוי שפל רוח', כל החיים, כי תקות אנוש היא להגיד בסוף: 'הייתי רימה! תעזבו אותי'..."

ט. תשובה וצדקה ותפילה מעבירין את רוע הגזירה.

צדקה - להרבות בצדקה, שהרי "צדקה תציל ממוות", ואם נגזר עליו מיתה ח"ו צדקה יכולה להועיל.

בספר משלי, במזמור אשת חיל נאמר: "פָּרְשָׂה כַּפָּהּ לֶעָנִי וְיָדֶיהָ שִׁלְּחָה לָאֶבְיוֹן. לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֶג כִּי כָל בֵּיתָהּ לָבֻשׁ שָׁנִים".

אותה אשה לא יראה מיום שלג, כלומר מהגיהנום, שדנין בו הרשעים מאש לשלג, ובזכות מה? בזכות ה"לבוש שנים" ופרש רש"י: "מלובשים בכפל נתן תתן, פתוח תפתח, העניק תעניק, כל אלו מצילין אותן משלג גיהנם". בזכות הצדקה כפה פרשה לעני וכו', זכתה להנצל מדינה של גיהנום.

תפילה - ירבה בתפילות ובתחנונים לה' יתי' שירחמהו בדין ויעזור לו, התפילה צריכה להיות בגדר של "למענך אלקים חיים", כתבנו בספר חיים וכל זאת לא למעננו אלא למענך אלוקים חיים! כדי שאוכל לשלם את כל החובות שלי, וכדי להספיק לתקן ולהרבות כבוד שמים.

תשובה - חרטה, וידוי וקבלה לעתיד. ככל שיצטער ויתחרט יותר על מעשיו הרעים, ויעשה תשובה אמיתית יותר, כך יתכפר לו יותר. ואם זכה לעשות תשובה שלמה מתוך אהבה, הרי שכל חובותיו נהפכו לזכויות.

יה"ר שנזכה לנצל את הימים הנפלאים האלו, לשפר מעשינו ולשוב בתשובה שלימה לפני ה' יתי', ונזכה להכתב לאלתר בספרן של צדיקים, אכי"ר.

דרשה לשבת שובה ויום הכפורים

דוד המלך ע״ה, היה גיבור גדול, עליו נאמר ״יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף, וּרְבָבָה מִימִינֶךָ״, שבכל מכה היה מפיל מאויביו במלחמה אלפים ורבבות, הוא העיד על עצמו: ״גַּם אֶת הָאֲרִי גַּם הַדֹּוב הִכָּה עַבְדֶּךָ״, דוב ושני גוריו וארי ושני גוריו שיסע בידיו. הוא גם היה צדיק גדול, חסיד ועניו, כמו שהעיד על עצמו: ״שָׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי״. הוא הרבה בסיגופים ותעניות, כמו שאמר: ״בִּרְכַּי כָּשְׁלוּ מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כָּחַשׁ מִשָּׁמֶן״. ולמרות הכל אמר על יום הדין: ״אַל תָּבוֹא בְמִשְׁפָּט אֶת עַבְדֶּךָ כִּי לֹא יִצְדַּק לְפָנֶיךָ כָּל חָי״, ואמר: ״סָמַר מִפַּחְדֶּךָ בְשָׂרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יָרֵאתִי״. אם דוד המלך שהיה גיבור וצדיק אומר כך, אנו אזובי הקיר, שאין לנו פה להשיב ולא מצח להרים ראש, מה נאמר ביום פקודה ואנה נברח ביום עברה?!

דוד המלך פחד עד מוות מיום הדין, כי הבין עד היכן מגיע עומק הדין, כי מי יעמוד ביום הדין ומי יצדק לפני בוראו באשר הוא מדקדק על כל דבר קטן או גדול, כמו שאמר שלמה המלך ע״ה: ״כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה, הָאֱלֹהִים יָבִא בְמִשְׁפָּט, עַל כָּל נֶעְלָם, אִם טוֹב וְאִם רָע״. ואין הוא מוותר על אף עבירה, כמו שאמרו חז״ל: ״אם אומר לך יצר הרע, חטא והקב״ה מוחל לך, אל תשמע לו״ ובתלמוד נאמר: ״כל האומר, הקב״ה ותרן הוא, יותרו חייו״.

וא״כ, יש לשאול, מדוע הקב״ה נקרא ״בעל הרחמים״? היכן וכיצד מתבטאים רחמיו עלינו?

הרמח״ל כתב, שבלי מידת הרחמים העולם לא יכול היה להתקיים, והיא באה לידי ביטוי בשלוש דרכים:

א. זמן הענישה - לפי מידת הדין החוטא היה צריך להיענש מיד, תוך כדי מעשה החטא. ברגע שהיה מדליק את האור בשבת, היה צריך להתפוצץ... אולם משום מידת הרחמים, הקב״ה מאריך את אפו, ומחכה שהחוטא יחזור בתשובה.

ב. חומרת העונש - אם המורד במלך בשר ודם חייב מיתה, כל שכן המורד במלך מלכי המלכים הקב״ה עפ״י הדין אין לו זכות קיום. האדם שחוטא עובר הוא על רצון ה׳ ית׳ ומורד במלכו, ולפי מידת הדין אפילו על העבירה הקטנה ביותר היה צריך האדם להיענש במלא חומרת הדין בעוה״ז ובעוה״ב, אלא שהקב״ה ברחמיו מקל בעונשו.

דבר נוסף, בכל עבירה ולו הקטנה ביותר שיהודי עושה בזה העולם, פוגם הוא והורס הרבה מאוד בעולמות העליונים. ונבאר במשל: מעשה בראש ישיבה מא״י שהלך לעשות קצת ״שנורר״ עבור הישיבה בחו״ל, הוא קיבל המלצות על הישיבה מכל גדולי הדור, וגם כתובות של יהודים עשירים נדיבים. הוא ירד מהספינה בנמל, ומיד הלך עם כל המזוודות לכתובת הראשונה. היה זה בית ענק ומפואר, עם גינת נוי מדהימה, אגם ברבורים ובריכת שחיה. הוא נקש בדלת והוזמן להכנס פנימה לפגוש את האדון. הבית היה מלא ביצירות אמנות יקרות, רהיטים עתיקים, ומהתקרה השתלשלה נברשת קריסטל יקרה, שהיא לבד יכולה לממן את הישיבה לעשר שנים.

בעל הבית קיבל את האורח בסבר פנים יפות, הוא ראה את הסכמות הרבנים, הביע התעניינות ושאל אם יש לרב היכן ללון. משנענה בשלילה, הציע לרב ללון אצלו, בעליית הגג מעל הסלון, עד אשר ישיג את הסכום הדרוש ויחזור לארצו. הוא גם הציע שבמקום שהרב ילך ויכתת את רגליו בחיפוש אחר עשירים נדיבים, הוא יוכל לקרוא לכולם אליו לארוחת ערב מכובדת, בה הרב ישא דברים, ויקרא לכולם לתרום לאחזקת הישיבה. הרב כמובן הסכים מיד.

ביום המדובר, המשרתים הכינו את הסלון לסעודה המפוארת, הם ערכו את השולחנות בכלי פורצלן יקרים ברוב פאר והדר. בינתיים, בעליית הגג מעל הסלון, הכין הרב דרשה מיוחדת. כאשר הוא קם, הבחין כי המכנסיים מעט גדולים עליו, הוא רצה לשים חגורה, ומשלא מצא חשב לקשור חבל (החליפה הגדולה תסתיר, וככה לא יפלו לו המכנסיים באמצע הדרשה). הוא הבחין בחבל שיוצא מהרצפה וקשור לו בקיר. הוא חתך את החבל במידה הרצויה וקשר למכנסיו. באותה שניה שהרב חתך את החבל, מנורת הקריסטל נפלה מהתקרה על השולחן, נשברה לרסיסים, שברה את כל כלי הפורצלן ופצעה שני משרתים שהיו זקוקים לטיפול רפואי, חודש אשפוז על חשבון הברון בבית חולים.

בעל הבית, החליט שלא לומר מילה לרב, לסדר את הכל מהר לפני שכולם יגיעו ולהמשיך כאילו לא קרה דבר. העשירים הגיעו והרב ירד ודרש דרשה נפלאה. בעל הבית והאורחים תרמו סכומים נכבדים, הרבה מעבר למה שחשב להשיג, כך יכול היה לחזור לארצו כבר למחרת.

בבוקר, לאחר התפילה וארוחת בוקר כיד המלך, הרב הודה לבעל הבית על הארוח הנפלא, על תרומתו הנכבדה ועל כך שארגן את כל העשירים

שתרמו מכל הלב והארנק. לפני שיצא מפתח הבית, המארח ביקש מהרב לראות את החגורה של הרב, כאשר ראה את החבל שכרוך סביב מכנסיו, התעקש שהרב ישלם 4 דולר עבורו. הרב שילם וביקש להבין מדוע העשיר מתעקש על כך. העשיר לקח אותו לחדר צדדי, שם היו שברי קריסטל ושברי פורצלן, ואמר: "אתה חתכת את החבל שהחזיק את נברשת הקריסטל היקרה, הנברשת נפלה, נשברה, שברה את הכלי הפורצלן היקרים ופצעה קשה שני משרתים. עלות הנזק כשני מיליון דולר, ואני ביקשתי רק 4 דולר שזה עלות החבל שקשרת למכנסיים במקום חגורה...

כאשר אדם חוטא ופוגם בכל העולמות, הקב"ה לא מעניש לפי מה שפגם בעולמות העליונים, אלא רק לפי מה שפגם בעולם הזה, וגם אז משלם לפי "תעריף מסובסד", ולא כפי שבאמת היה צריך לשלם.

ג. תיקון החטא - לפי הדין, לא היתה צריכה להיות בעולם מציאות של תשובה, כי איך יתקן האדם אשר עיוות וחטא, ואיך אפשר להחזיר את המצב לקדמותו ולהסיר את המעשה אשר כבר נעשה? וכי הרוצח שחזר בתשובה החזיר את הנרצח לחיים?!

בזכות מידת הרחמים, יכול האדם לשוב בתשובה, והקב"ה מוחל לו על חטאו. ולא זו בלבד, אלא שע"י חרטתו ועקירת רצונו לחטוא, נחשב הדבר עבורו כעקירת המעשה, כאילו החטא לא נעשה.

התשובה היא נס ופלא, חסד גדול מצד מידת הרחמים של הקב"ה, כמו שכתב ה'שערי תשובה': "מן הטובות אשר היטיב ה' יתי' עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם, ולנוס מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו. ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרוב טובו וישרו, כי הוא ידע יצרם שנאמר: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך". ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלתי תשובה". התשובה כוללת: חרטה, וידוי ועזיבת החטא (קבלה לעתיד שלא ישוב לזה החטא לעולם). החרטה עוקרת את החטא כאליו לא היה, את הוידוי כולנו אומרים פעמים רבות בתפילות של יוה"כ, אבל עלינו לזכור גם את הדבר השלישי, עזיבת החטא. הרמב"ם כתב: "כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ".

בחור קיבל מתנה לבר מצווה - גרביים מסבתא שלו. הוא מעולם לא החליף ולא כיבס אותן, גם כשהיה מתרחץ, היה חוזר לאותם הגרביים. הריח היה איום ונורא. למרות שהיה בחור חברותי, מעטים היו מוכנים להתקרב אליו. היה לו חבר אחד טוב, ממש מסירות נפש ורפש. משום מה, היו לו בעיות בשידוכים וכאשר סוף סוף היה נפגש עם מישהי, מיד היא היתה בורחת ממנו, בגלל הריח. החבר היה אומר לו כל הזמן להחליף גרביים, אבל הוא היה אומר שבכלל אין לו ריח לא טוב, וגם אם יש, זה בוודאי לא בגלל הגרביים.

הוא פנה לשדכן מוצלח, ולאחר ששילם טבין ותקילין הוא מצא לו שידוך מוצלח, בחורה נאה וטובה, רק שהיה לה מום קל, היא היתה תתרנית (חסרת חוש ריח). כמובן שהשידוך התאים, ונקבע תאריך לחתונה. החבר הנאמן החליט שהוא יודע מה לקנות לו מתנה לחתונה, גרביים, והוא חייב להביא לו אותן לפני החתונה, כדי שהחתן ילבש אותן, ולא יהיו בושות (שאנשים לא יברחו). החתן קיבל את הגרבים החדשות והתחייב לחברו שהוא ילבש אותן בחתונה שלו.

החבר הגיע באיחור קל לחופה. הוא ראה שהחתן והכלה תחת החופה, אבל הרב, העדים, הצלם וההורים, כולם מחוץ לחופה, רחוקים מאוד, עם אטבי כביסה באף...

החבר נזף בחתן, ואמר לו: "קניתי לך גרביים חדשות, במיוחד לחתונה, מדוע לא גרבת אותן?!, הרי התחייבת!"

השיב לו החתן: "אני אכן לובש אותן... ידעתי שלא תאמין לי ולכן הבאתי גם את הגרביים הישנות", תוך כדי שהוא הוציא מכיס חליפתו זוג גרביים דהויות ומצחינות...

ביום הכיפורים, אנו צריכים לבוא לקב"ה נקיים מעוונות ע"י תשובה הכוללת: חרטה וידוי וקבלה לעתיד שלא לשוב לזה החטא, אבל אם אנו רוצים לחזור לסורנו ולהמשיך לעשות עבירות לאחר יום הכיפורים, אנו למעשה משאירים בכיס את העוונות, והצחנה ניכרת.

אם האדם עוזב את החטאים ומקבל על עצמו שלא לשוב לסורו, אז הוא זוכה להיות (כלשון הרמב"ם): אהוב ונחמד קרוב וידיד.

דרשה לחג הסוכות

בגמרא נאמר, שלעתיד לבוא יבואו אומות העולם ויבקשו מהקב"ה שיתן להם מצוה כדי שיוכלו לקבל עליה שכר. יאמר להן הקב"ה: "שוטים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה". מיד כל אחד ואחד הולך ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה

מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא. מיד הקב״ה יושב ומשחק עליהן שנאמר: ״יושב בשמים ישחק״. ויש להבין מדוע הקב״ה אומר להם לקיים דווקא מצות סוכה?

בחג הסוכות, מלבד מצות שמחה, סוכה וארבעת המינים, מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם ובכך אנו מטיבים להם, אך מצד שני אנו מקפידים מאוד שלא להכניס נוכרי לסוכה שנקראת ״צִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא״ (צל האמונה). ויש להבין מה הקשר בין חג הסוכות לבין אומות העולם?

שלושת הרגלים הם כנגד שלושת האבות. אברהם אבינו ״איש החסד״ עבד את הבורא באהבה ובאמונה תמימה והקב״ה קרא לו ״אברהם אהובי״, והוא מקביל לרגל הראשון, חג הפסח, שכולו אמונה ואהבה, כמו שנאמר על יציאת מצרים: ״כֹּה אָמַר יְהוָה, זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ, אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ, לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה״. יצחק אבינו עבד את הבורא ביראה ומכונה ״פחד יצחק״, והוא מקביל לרגל השני, חג מתן תורה, לפי שמעמד הר סיני היה כולו יראה ופחד כמו שנאמר: ״וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים, וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר, וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד, וַיֶּחֱרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה״. יעקב אבינו שהוא מידת התפארת שילב בעבודתו שלימות של אהבה ויראת ה׳, עליו נאמר: ״וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים״, והוא מקביל לרגל השלישי - חג הסוכות.

על יעקב אבינו גם נאמר: ״וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה, וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת, וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת, עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת״. ולכאורה קשה, הרי עיקר מושבו של אדם בבית, ומקנהו טפל לביתו, א״כ מדוע יעקב אבינו קרא למקום ״סוכות״, על שם מקום המקנה?

יעקב אבינו קבע את מושבו בסוכות, לאחר שנפרד מעשיו אחיו. עשיו בא לקראת יעקב עם חרב שלופה וארבע מאות איש עמו. יעקב אבינו התכונן למפגש, הוא התפלל לה׳: ״הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו״, שלח לו דורון והתכונן למלחמה. כאשר עשיו הגיע יעקב אבינו ובני ביתו התנהגו כלפיו בכבוד ובחביבות, כולם השתחוו לו, ויעקב אבינו הציג לו את משפחתו. לאחר הנשיקות, החיבוקים, הבכי והדמעות, עשיו רוצה את קרבתו ואומר: ״נִסְעָה וְנֵלֵכָה וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ״. יעקב אבינו דוחה את ההצעה וטוען: ״כִּי הַיְלָדִים רַכִּים וְהַצֹּאן וְהַבָּקָר עָלוֹת עָלָי וכו׳״, וכל זאת כדי להפרד מעשיו ולשמור ממנו מרחק.

חז״ל מגלים לנו במדרש , שבאותו מפגש, עשיו הציע ליעקב שותפות בעולם הזה. כלומר, עשיו ביקש לבטל את החלוקה שחלקו בעודם ברחם אמם, שעשיו ביקש את העולם הזה ויעקב את העולם הבא. יעקב אבינו השיב לו בסירוב. עשיו הזהיר את יעקב מהקנאה והשנאה שתרדוף אותו, ויעקב השיב: ״וַאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי״, שלא יראה לעמים שיש לו מטוב העולם הזה כדי שלא לעורר את הקנאה ואת השנאה.

יעקב אבינו מחליט וקובע לדורות לוותר על השלטון בעולם הזה, ומסכים לחיות בצער כדי לשמור מרחק מעשיו ולהגיע את היעד האמיתי, אל העולם הבא. על כך נאמר: "וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה, וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת, וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת" - הוא בונה "בית" שישמור אותו ואת בניו מעשיו הרשע ומהשפעתו, ובתרגום יונתן בן עוזיאל: "וּבְנָא לֵיהּ בֵּי מֶדְרָשָׁא", יעקב אבינו בנה בית רוחני, ישיבה, שזהו הבית אשר מסוגל לגונן מהיצר הרע, מהשפעת הסביבה וממושגי העולם הזה (כמו שאומרים המשגיחים בישיבות, שהישיבה בדורנו היא "תיבת נח" אשר מגינה עלינו ממבול השפעות הרחוב). אמנם צריך לעסוק גם בענייני העולם הזה כדי להתקיים, אולם בכך "אתנהלה לאיטי", ועל כן "למקנהו עשה סוכות", וכפירוש המלבי"ם: "לעצמו עשה בית קבוע, שישב שם ויעבוד את ה', אבל למקנהו ולקניינו עשה רק סוכות עראי. כי העסק במקנה וקניין היה אצלו טפל וארעי, כסוכה שהיא דירת ארעי".

לעולם הזה יעקב אבינו קרא "סוכות", כדי להדגיש שהעולם הזה הוא ארעי, ועיקר מגמתו הוא העולם הבא.

לאור הדברים, מתבאר הקשר בין חג הסוכות לבין יחס עם ישראל לאומות העולם, מצד אחד מקריבים קרבנות כנגד שבעים אומות העולם, כשם שיעקב אבינו שלח לעשיו דורון, והגיע עמו לשלום עד כדי "וַיָּרָץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיְחַבְּקֵהוּ, וַיִּפֹּל עַל צַוָּארָו, וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ". אולם מאידך בסוכות, ב"צֵלָּא דְּמְהֵימְנוּתָא", לא מכניסים גוי לסוכה, כתזכורת למקום "סוכות" והוראתו שיש להמנע מחברת עשיו, כיון שהילדים רכים, וסכנת ההתבוללות בחברת העמים גדולה. הסוכה שהיא דירת ארעי, גם מזכירה לנו שהעולם הזה הוא ארעי, ואין לנו לשים את עיקר מגמתנו בעולם הזה, ששייך לגויים, אלא לעולם הבא. בעולם הזה עלינו להסתפק במועט ולקחת ממנו רק מה שצריך לנו כדי שנוכל לעבוד את ה'. הגויים שייכים לעולם הזה, אינם מסוגלים להסתפק במועט ולכן גם אינם מסוגלים לקיים את מצות הסוכה, הקב"ה מראה להם שכמו שאין להם שייכות למצות סוכה, כך אין להם שייכות גם לשאר המצוות שהן רוחניות ושייכות לעם ישראל.

על חג הסוכות נאמר בתורה: "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ", "וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ". ונראה שכאן רמזה לנו התורה כיצד ניתן להגיע לשמחה אמיתית - ידוע שבכל מקום שכתוב בתורה "אך" ו"רק", מילים אלו באות למעט, ועפ"י זה אפשר לומר שעל מנת להגיע ל"ושמחת בחגך", צריך להיות "והיית אך", כלומר, תמעט את עצמך, וככל שתמעט את עצמך יותר ולא תלך אחר תאוות לבך, כך תהיה יותר שמח. כי כל זמן שהאדם רוצה עוד ואינו שמח בחלקו, אע"פ שהוא נחשב בעיני העולם לעשיר גדול וכולם מקנאים בו, הוא באמת אינו שמח, כי איזהו עשיר? השמח בחלקו.

מעשה במלך אחד שבנה ארמון מפואר, ותלה עליו שלט, שהוא מוכן לתת את הארמון למי שבאמת שמח בחלקו. בשבוע הראשון אף אחד לא הגיע,

כי מי יכול לומר על עצמו באמת שהוא שמח בחלקו? לאחר שבוע הגיע למלך אדם עשיר ומכובד ואמר שיש לו אשה, בנים ובנות, דירת פאר, עסקים משגשגים והון רב, וא״כ הוא שמח בחלקו ולכן הארמון מגיע לו. צחק עליו המלך ואמר: ״אם באמת היית שמח בחלקך, לא היית חומד את הארמון שלי!״

בספר הזוהר הקדוש נאמר, שמי שמקיים מצות סוכה ויושב בצל האמונה, מנחיל חירות לו ולבניו לעולם ומתברך בברכה העליונה, הקב״ה מסכך עליו בעולם הבא, ומגן עליו מפני מלאכי החבלה.

בכפר אחד, לא הרחק מהעיר לומז׳ה, אחד התושבים היה שרוי במשך שלוש יממות בלי הכרה, בין חיים למוות. אח״כ הוא חזר להכרתו והבריא ממחלתו, והדבר היה לפלא גדול. כאשר שמע על כך הגרי״ל דיסקין זצ״ל, הוא ביקש לבקר אותו ולשמוע מה בפיו, מה ראה באותו זמן ומדוע חזר לחיים. אותו כפרי, שהיה יהודי פשוט, סיפר שבאותם ימים שהיה מחוסר הכרה, נשמתו עלתה השמימה, שם התחילו לשקול בפלס המאזנים את כל מעשיו בעולם הזה, המצוות והעבירות. המצוות היו מועטות מאוד לעומת העבירות המרובות שהכריעו את הכף לרעתו. לפתע הגיחו מלאכים לבנים עם חבילה כבדה, וכאשר שמו אותה על כף המצוות היא הכריעה לזכות. ואז הוא התעורר וחזר לחיים.

הרב ביקש ממנו לספר לו על חייו, וגילה שמדובר ביהודי פשוט, בור ועם הארץ שאינו יודע להתפלל ולברך, ולא טעם מאודו טעם של חיים יהודיים. באחת השנים, שמע יהודים המדברים על מצות הסוכה, הוא החל להתעניין כיצד מקיימים את המצוה, והחליט שגם הוא יקיים השנה את המצוה היקרה. הוא קנה קרשים מתאימים והחל לטפל בהקמת הסוכה. הוא מדד את הקרשים לפי גובהו, כדי שיוכל להכנס בקלות לסוכה. כאשר הוא נשכב על אחת הקורות כדי לסמן בה את גובהו, עברו שם חבורת צעירים לצים, הם הבחינו בו, מיהרו אליו, הרימו אותו יחד עם הקורות ונשאו אותו ברחובות העיר כמו שנושאים מת לקבורה. הוא קיבל את כל הבזיונות והיסורים באהבה ונשא אותם בלב שקט. לבסוף, כאשר הגדישו את סאת העלבונות, הם החזירוהו למקומו, והוא לא איבד את עשתונותיו ומיהר לשוב למלאכתו, עד אשר הקים את הסוכה. אכן, אמר הרב, כעת הכל מובן, כאשר נשמתו של זה עלתה למעלה, ושקלו במאזנים את כל מעשיו, סאת הבזיונות ויסורים של מצות סוכה הכריעו את הכף והוסיפו לו שנות חיים.

גדולה ויקרה היא מצות הסוכה להגן עלינו ולהציל אותנו מכל דבר רע, וגם אם חם בסוכה ויש קצת צער, כדאי להצטער מעט בעולם הזה ולזכות ולהסתופף בצִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא.

דרשה לשמחת תורה

המדרש מביא דין ודברים בין משה רבינו לבין אדם הראשון, נח והאבות הקדושים: אדם הראשון אמר למשה: "אני גדול ממך, שנבראתי בצלמו של הקב"ה", שנאמר: "ויברא אלהים את האדם בצלמו". אמר לו משה: "אני נתעליתי יותר ממך. אתה, כבוד שנתן לך נטל ממך, שנאמר: "ואדם ביקר בל ילין", אבל אני, זיו הפנים שנתן לי הקב"ה, עִמי הוא", שנאמר: "לא כהתה עינו ולא נס לחֹה". נח אמר למשה: "אני גדול ממך, שניצלתי מדור המבול". אמר לו משה: "אני נתעליתי יותר ממך, אתה הצלת את עצמך ולא היה בך כח להציל את דורך, אבל אני הצלתי את עצמי והצלתי את דורי כשנתחייבו כליה בעגל", שנאמר: "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו".

אברהם אמר למשה: "אני גדול ממך, שהייתי זן לעוברים ושבים". אמר לו משה: "אני נתעליתי יותר ממך, אתה היית זן בני אדם ערלים, ואני הייתי זן בני אדם מהולים, ולא עוד אלא אתה היית זן בישוב, ואני הייתי זן במדבר". יצחק אמר למשה: "אני גדול ממך שפשטתי את צוארי על גבי המזבח וראיתי את פני השכינה". אמר לו משה: "אני נתעליתי יותר ממך, שאתה ראית פני השכינה וכהו עיניך, שנאמר: "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראֹת", אבל אני הייתי מדבר עם השכינה פנים בפנים ולא כהו עיני, שנאמר: "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו". יעקב אמר למשה: "אני גדול ממך, שנפגשתי עם המלאך ונצחתי אותו". אמר לו משה: אתה נפגשת עם המלאך ברשות ובמקום שלך, ואני עולה אצלן ברשות שלהן והן מתיראין ממני", וכו'... אמר הקב"ה: "הואיל ונתעלה מן הכל הוא יברך את ישראל" - וזאת הברכה.

ולכאורה קשה, מה עניינו של ויכוח זה, וכיצד זה יתכן, שמשה רבינו, העניו מכל אדם, יהלל וישבח את עצמו, ויאמר שמעלתו גדולה יותר מכל צדיקי הדורות?

ה'תפארת ציון' כתב, שויכוח זה לא היה באמת, אלא שכוונת המדרש להראות את מעלתו של משה מעל כל הצדיקים, וכתב זאת בלשון ויכוח.

מרן הרב שך זצ"ל כתב, שהמדרש לא בא לבאר רק את מעלת משה רבינו, אלא גם את גודל מעלת התורה, שהיא גדולה יותר מכל מעלה אחרת, יותר מהנבואה שה' יתּ' דיבר עם האבות הקדושים, ואף יותר מאדם

הראשון שהיה יציר כפיו של הקב״ה. זאת משום שכל סוד בריאת שמים וארץ, ויצירת האדם, הכל כלול בתורה, כי הקב״ה איסתכל באורייתא וברא עלמא, שהעולם נברא עפ״י התורה הקדושה.

בזכות שמשה הוריד את התורה לעם ישראל, הוא זכה לברך את עם ישראל, ומה ברך אותם? ״תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב״! התורה היא הברכה הטובה ביותר עבור עם ישראל. ולכאורה תמוה, מדוע נאמר ״מורשה קְהִלת יעקב״, ולא ישראל? והרי ״ישראל״ הוא לשון חשיבות, כמו שאמר המלאך: ״כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל״. אלא שמשה רבינו בא ללמדנו שהתורה לא שייכת רק לאנשים החשובים שבעם, רבנים ותלמידי חכמים, אלא לכל אחד מישראל, אפילו היהודי הפשוט ביותר.

ביום שמחת תורה אנו ששים ושמחים עם התורה הקדושה, ונשאלת השאלה, מדוע דווקא עכשיו, בחודש תשרי? לכאורה היה מתאים יותר לשמוח עם התורה בחג השבועות, שאז ניתנה התורה לישראל.

המגיד מדובנא עונה על כך במשל:

מעשה בנסיכה, כלילת המעלות, שכל שידוך שהציעו לה היא דחתה, גם אם היה בן מלך, עשיר מופלג או שר נכבד, בכל אחד ואחד היא מצאה מום. אביה המלך המיואש שאל ללבה, מה רצונה ועם מי היא רוצה להתחתן? הנסיכה השיבה שהיא לא מחפשת דווקא חתן עשיר או מיוחס, אלא אפילו אדם פשוט, העיקר שיהיה חכם ועם מידות טובות.

לאחר חיפושים רבים, המלך מצא בחור, אמנם כפרי פשוט, אבל חכם, בעל חסד ומידות נאצלות. הנסיכה נפגשה איתו ומיד החליטה להנשא. המלך המאושר הציע לחתן סכום עתק וארמון עם שמונה מפלסים, משרתים, סוסים וכל מה צריך.

החתונה המפוארת נערכה ברוב עם, הארוחה היתה כיד המלך וכולם נהנו. החתן כיבד מאוד את כלתו הנסיכה והיא היתה מאושרת. גם לאחר החתונה היא לא הצטערה אפילו לרגע ושמחה על הבחירה הנכונה.

יום אחד, לאחר מספר חודשים, ניגש הבחור למלך, וביקש לערוך שוב חתונה מפוארת ולשאת לאשה את בתו הנסיכה. המלך המופתע אמר לו בזעם: ״הרי אתה כבר נשוי לנסיכה״!

הבחור הסביר בחכמה: ״הרי אני בחור כפרי ופשוט, מדוע א״כ בחר בי המלך כחתן לבתו הנסיכה?! חשבתי לתומי, אולי הנסיכה בעלת מום ח״ו, ולכן אף אחד לא רוצה להתחתן איתה? ביום החתונה, היו לי הרבה חששות, ולא יכולתי לשמוח באמת. אבל כאשר עברו החודשים והכל כשורה, הבנתי שהנסיכה ממש מושלמת ואין בה שום מום, ואני פשוט

זכיתי לפנים משורת הדין. ולכן רציתי לערוך שוב חתונה, והפעם לשמוח באמת״.

כאשר בני ישראל קיבלו את התורה בחג השבועות, היו להם הרבה חששות, מדוע שהקב״ה ירצה לתת להם את התורה הקדושה ולא למלאכי השרת? אולי בתורה יש מום ח״ו? אולי יש בה משהו לא טוב? אבל כאשר עברו החודשים וראו שהכל כשורה, שהתורה מושלמת ואין בה מום, אז החליטו לשמוח בה באמת (בשמחת תורה).

אנו באמת ששים ושמחים, שרים ורוקדים עם התורה האחוזה בזרועותינו, ושמחים בה. וכאן מקום לחשבון נפש מרתיע, האם גם התורה שמחה ומרוצה מאתנו?!

אדם הנושא בת מלך, בוודאי שמח הוא בה, בת עדינה, משכלת, מיוחסת. בוודאי מתענג הוא על כל רגע ורגע ששוהה עמה, אולם אין זה אומר שגם היא מתענגת להיות במחיצתו. אם התנהגותו כיאות לבת מלך, נזהר הוא בכבודה ומעניק לה תכשיטים ומאכלים עדינים וטובים, כראוי לה, אזי גם היא שמחה בו, אולם אם מתנהג הוא בה ככפרי בהתגשמות ובגסות, מזלזל בה ולא נוהג בה כבוד כראוי, יתכן שהוא שמח בה ומציאה היא אצלו, אולם היא אסורה תחתיו ומעונה תחת ידו.

התורה נִתנה לנו כבת מלך מלכו של עולם, שמחים אנו בה, תורה תמימה, נעימה, אצורה בסגולות ובחכמה אין קץ, והיא אוצרו היקר ביותר של הקב״ה, שהרי נקראת ״שעשועים״, וכנאמר: ״ואהיה אצלו... שעשועים יום יום״.

וכדי לשבר מעט את האזן מה פירוש הפסוק: ״ואהיה אצלו שעשועים יום יום״, כל אדם משתעשע ביקר לו, ילד קטן בצעצועיו היקרים לו יותר מכל, אדם מבוגר יותר משתעשע בכספו וזהבו, עשיר מופלג משתעשע ביהלומיו ובאבני חן אשר לו, מלך משתעשע בכבוד מורא מלכותו, ואילו מלכנו מלך מלכי המלכים הקב״ה במה שעשועיו? באותיות התורה הקדושה. ואם התורה היא שעשועיו של הקב״ה, הרי שאין לתאר ולשער מה טמון וגנוז בה, אלו אורות וסודות נפלאים... אם כן בודאי יש לנו במה לשמוח. אבל השאלה היא, האם גם לתורה יש מה לשמח בנו? האם היא מרוצה מהתנהגותינו כלפיה? האם אנו נזהרים בכבודה כראוי? עוסקים בה, או מונחת היא אצלנו בקרן זוית?

עוון ביטול תורה חמור הוא מאוד, שהרי זהו זלזול בדבר היקר ביותר של הקב״ה, שהתורה היא שעשועיו של הבורא, ואין לו יתברך יותר יקר ממנה. היאך לא יקנא לכבודה ויחרה אפו על חתנו המזלזל בבתו של מלך?!

לכן כל יהודי ויהודי, אפילו הפשוט ביותר, חובה עליו לקבוע עתים לתורה, לעסוק בה ולשמוח.

דרשה לחנוכה

בימי החנוכה, אנו חוגגים את נצחון החשמונאים במלחמה נגד היוונים. היוונים באותה תקופה היו אימפריה גדולה ועצומה, הם כבשו עמים רבים והביאו להם את תרבותם. תרבות יון היתה מתקדמת ו"נאורה", וכללה, אמנות, מוסיקה, ספורט, מחזות, תיאטרון, מדע ופילוסופיה. כל העמים קיבלו את עליונות ומרות התרבות החדשה ואף שמחו בה. אולם עם אחד קטן, התנגד בכל תוקף לקבלת תרבות יון, היה זה עם ישראל, העם הנבחר, שרצה להמשיך לדבוק בתורתו הקדושה, תורת האלקים, ולהשאר מובדל מכל העמים.

היוונים חשו עלבון, הם כעסו על היהודים, כינו אותם: "מורדים", "חשוכים", "פנאטים", "פרימיטיבים" וכד', ורצו לכפות על היהודים את תרבותם ה"נאורה". הם חשבו שהם מביאים לעולם "אור" ולכן קראו ליהודים "חשוכים", אבל חז"ל דרשו: "וחושך - זו תרבות יון", תרבות יון אינה אלא דמיון מבית היוצר של היצר הרע. כמו ילד קטן שמדמיין אריה בחושך וכאשר מדליקים את האור האריה נעלם, כך גם תרבות יון, שדגלה בהנאות חסרות משמעות לעומת אור התורה שמסלק את כל הדמיונות.

היוונים רצו למשוך את הצעירים שבעם לתרבותם הקלוקלת, הם בנו אצטדיונים ובתי תיאטרון, ופרסמו בפליירים, ובעלוני השבת, על הצגות חינם, מתנת ממשלת יון. ואכן מעט יהודים, "מתיוונים", הושפעו ונמשכו ל"אור" המדומה (כמו יתוש שנמשך לאור הכחול של קוטל היתושים ולבסוף מתחשמל ומת). היוונים לא הסתפקו בכך, והחליטו על גזירות חמורות נגד הדת היהודית, וכל מי שיעבור עליהן, יענש בחומרה רבה. הם אסרו על היהודים לקבוע מזוזה בפתח ביתם, אסרו למול את הבנים, אסרו לבית הדין לקדש את החודש, אסרו לשמור שבת, אסרו על הנשים היהודיות לטבול במקווה הטהרה וציוו על היהודים לכתוב "אין לנו חלק באלקי ישראל".

יהודים שלא קיימו את הגזירות, היו מגיעים לחדרי חקירה חשוכים, היו מתענים עד מוות או מוצאים להורג. וכך נאמר במדרש : "מה לך יוצא ליסקל? על שמלתי את בני. מה לך יוצא לישרף? על ששמרתי את השבת. מה לך יוצא ליהרג? על שאכלתי מצה. מה לך לוקה בפרגול? על שעשיתי סוכה, על שנטלתי לולב, על שהנחתי תפילין, על שהטלתי תכלת, על שעשיתי רצון אבא שבשמים".

היהודים ברחו למערות נסתרות כדי לקיים שם את המצוות, אך שם היו מתים ברעב, או שהמתיוונים היו מלשינים עליהם, ואז היוונים היו שורפים את המערה עם כל מי שהיה בתוכה.

לפי כל הנאמר לעיל, לכאורה קשה מאוד על הפיוט "מעוז צור" שאנו אומרים בחנוכה, בו לא מוזכר מאומה ממה שעשו היוונים ליהודים, אלא רק: "יְוָנִים נִקְבְּצוּ עָלַי אֲזַי בִּימֵי חַשְׁמַנִּים. וּפָרְצוּ חוֹמוֹת מִגְדָּלַי וְטִמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים. וּמִנּוֹתַר קַנְקַנִּים נַעֲשָׂה נֵס לַשּׁוֹשַׁנִּים. בְּנֵי בִינָה יְמֵי שְׁמוֹנָה קָבְעוּ שִׁיר וּרְנָנִים". לכאורה זה כמו לתאר את מעשה הנאצים הארורים, שרצו להשמיד את ישראל ורצחו באכזריות שעולה על כל דמיון, שש מיליון יהודים, ולומר רק שהם לא איפשרו ליהודים להניח תפילין! האם רק זה הם עשו?!

דבר נוסף, כאשר היוונים רצו לכפות על היהודים את התרבות היוונית, וניסו להמיר אותם מדתם, קמו קומץ של יהודים חשמונאים, צדיקים וחלשים, והחליטו להלחם בכח באימפריה היוונית. ללא נשק, בלי "כושר קרבי" ובלי תכניות מלחמה, הם הכו בחיילים היוונים שהיו חזקים, מלומדי מלחמה עם נשק משוכלל סוסים ופילים. היוונים שהרגישו מושפלים ומבוזים החליטו להלחם ביהודים בכל הכח, הם הביאו תגבורת של לוחמים בספינות מהים, ואפילו שכרו לוחמים ממדינות אחרות, הכל כדי להכניע את ישראל. לאט לאט הצטרפו יהודים נוספים למלחמה, חלקם היו מתיוונים שחזרו בתשובה. בשיא המלחמה היו כמה מאות יהודים שלחמו במסירות נגד מיליוני לוחמים יוונים מנוסים, ובדרך נס הצליחו להרוג יוונים רבים, לקחת להם את כלי הנשק ולפגוע ביוונים נוספים. לבסוף היוונים שנותרו נסו על נפשם, ובכך תמה המלחמה בנצחון מוחלט לטובת היהודים.

בימי החנוכה, אנו מודים לה' יתי על כל הנסים הגדולים שעשה לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה, כאשר מסר גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים. אולם לכאורה קשה, אם עיקר ההודאה על נס הנצחון במלחמה, מדוע אנו מציינים את ימי החנוכה דווקא על נס פח השמן? וכן, כאשר מתארים חז"ל בגמרא את חנוכה, נאמר רק: "כשנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה

ימים״. מדוע נס הנצחון במלחמה מוזכר בעקיפין, וכל הדגש הוא רק על נס פח השמן?

נראה ליישב עפ״י מה שהיה במלחמת ששת הימים.

בשנים שקדמו למלחמה גברו ההתגרויות של הערבים, מגבול ירדן חדרו מחבלים ורוצחים לשטח ישראל ופוצצו בתי מגורים, הרוסים שלחו לסורים נשק חדיש, הציבו אותו לאורך רכס ההרים של הרמה הסורית בתוך עמדות מבוצרות ופגעו ביישובי הצפון. הרוסים הנדיבים גם עזרו למצרים, הם שלחו להם טילים ארוכי טווח שיכלו להגיע ולפגוע בכל פינה במדינת ישראל, אוניות קרב משוכללות, צוללות, טנקים ומטוסי מיג חדישים, הכל ללא תמורה, ״לשם שמים״. הם גם שלחו מדריכים ללמד את הערבים כיצד להשתמש בנשק המשוכלל ואף לימדו אותם תכסיסי מלחמה.

מדינת ישראל העניה הצליחה להשיג, לאחר מאמצים רבים, נשק מצומצם תמורת תשלום מלא, כך הגיעו לישראל מעט מטוסי מיראז׳ מצרפת וטילי קרקע-אויר מארה״ב. אבל כל זה לא היה אפילו אחוז אחד ממה שקיבלו מדינות ערב בחינם. הרוסים גם הבטיחו למדינות ערב, שבמקרה של מלחמה, הם יעזרו להם.

זמן קצר לפני שפרצה המלחמה, המצרים, העירקים, הירדנים והסורים, כרתו ברית צבאית למלחמת השמד נגד ישראל. נאצר יש״ו הודיע לעולם שהוא מוכן למלחמה נגד ישראל, והכריז השכם והערב על רצונו להשמיד את הישוב היהודי באי״י. רה״מ ושר החוץ נסו לדבר עם מדינות המערב אך לא הצליחו להשיג כלום, אף מדינה לא היתה מוכנה להקריב את האינטרסים הפרטיים שלה בשביל קיומנו. ואז הבין עם ישראל ש״אין לנו על מי להשען, אלא רק על אבינו שבשמים״. בישיבות הקדושות לא פסק קול התורה, בבתי הכנסת נאמרו תהלים ללא הפוגה, וכל העם כולו, כולם קראו: ״ממעמקים קראתיך ה׳״.

את המלחמה פתחה מדינת ישראל. ביום הראשון, תוך שעתיים חיל האויר הישראלי השמיד 450 מטוסי קרב מצריים, ופגע קשות בכל מסלולי ההמראה והנחיתה בשדות התעופה שלהם, ובינתיים טנקים ישראלים פרצו למצרים. ביום השני, הירדנים החלו להתקיף את ירושלים ומרכז הארץ, בסיוע מטוסי קרב מעירק. ישראל כבשה את סיני והמצריים הכריזו על נסיגה. מטוסים ישראלים החלו להתקיף בירדן ובעירק, וחיל הרגלים החל לכבוש עמדות בירדן. ביום השלישי, תוך רבע שעה כוחותינו כבשו את העיר העתיקה והר הבית, הם בכו מהתרגשות בכותל המערבי, ואח״כ כבשו את גוש עציון, יריחו, חברון ומקומות רבים. ביום הרביעי, החלו ״לטפל״ בסורים. עד עתה, הסורים תקפו מעמדות מבוצרות ברמת הגולן, ופגעו ביישובי הצפון. כעת הישראלים החלו לפתוח במלחמה על רמת הגולן ולבסוף אפילו לכבוש אותה.

האם כל זה הגיוני?!

"בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילו מידם", גם כאן הקב"ה הצילנו מיד אוייבינו. בזמן המלחמה, היו נסים רבים: באחד הקרבות על הירדן, סטה מהדרך טנק אחד של צה"ל ואיבד את הקשר עם יחידתו. הוא ניסה למצוא את יחידתו, אבל לשוא. לפתע הגיח טנק ירדני מדגם "פטון", העולה על הטנק הישראלי בגודלו ובאיכותו. מפקד הטנק היה אובד עצות. אם היה מתפתח ביניהם קרב, ברור שהנצחון בידי הטנק הירדני. אבל להפתעתו הגדולה של מפקד הטנק, עבר על פניו הטנק הירדני ולא ירה בו, כנראה שהוא הוכה בסנוורים ולא ראה אותו, אז סיבב הטנק הישראלי את הצריח שלו וירה כמה פגזים לעבר הטנק הירדני, השמיד אותו לגמרי, ואחר המשיך בחיפושים אחר יחידתו.

בנוסעו הלאה פגש בחמשה טנקים ירדנים, אז היה ברור למפקד שהוא אבוד, ולא היתה לו ברירה רק לחכות לגרוע מכל, בקוצר רוח. אבל הפתעתו היתה גדולה מאוד כשראה שכולם חולפים על פניו בלי לירות בו, אז העמיד את עצמו בסכנה, והתחיל לירות בהם וחיסל את כולם, ובעוד הוא משתומם על הנס הגדול שקרה לו, הגיע למקום יחידתו, והצטרף לשאר הטנקים הישראלים.

שלושה טנקים סורים ניסו לכבוש את קיבוץ דן, בטנק אחד המנוע דמם, טנק שני התהפך בואדי והטנק השלישי נפל לתהום 200 מ' הישר לנהר הירדן. עשרות טנקים אחרים שהתקדמו לעבר ישראל, ראו מולם טנק ישראלי בודד, ואז נעצרו ונכנעו. סוכן מוסד תחקר את המפקד הסורי, מדוע הם נעצרו? המפקד אמר: "מה אני יכול לעשות, כאשר אנו רואים שורה שלימה של מלאכים לבנים, ויד לבנה משמים מסמנת לנו לעצור?! אז עצרנו!"

היה גם נס שהמצריים לא השתמשו נגדנו בנשק כימי שהיה ברשותם, וגם בכך שהרוסים לא עזרו להם כמו שהבטיחו קודם לכן.

ובכל זאת, למרות כל הנסים הגלויים, היו אנשים רבים שתלו את הנצחונות בצה"ל, "הצבא החזק בעולם", בחיל האויר ובחיל המודיעין המעולה. במקום: "וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ כִּי הוּא הַנֹּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל", אמרו: "כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה". במקום להגיד תודה לבורא עולם על הנסים הגדולים ועל הנצחון במלחמה מדינת ישראל החליטה שהטלוויזיה הישראלית (שעד אז פעלה רק ביום חול) תשדר גם בשבת.

חז"ל חששו, שאם ישימו את הדגש על נצחון המלחמה, עלולים לבוא אנשים המבקשים לכפור בטובתו של הקב"ה ולטעון שהנצחון במלחמה היה טבעי: "החשמונאים היו גיבורי כח, הם נלחמו כמו אריות ובכח גבורתם הם נצחו", כמו שבאמת מלמדים בבתי הספר הממלכתיים,

ושרים: "על הנסים ועל הנפלאות אשר חוללו המכבים", ה' כביכול לא מחולל נסים, רק המכבים "החזקים".

לכן חז"ל מציינים דווקא את נס פח השמן, אשר הוא נס ברור שאי אפשר לטעות בו ולא שייך בו שום הסבר טבעי, וממנו אפשר להבין שגם נס הנצחון במלחמה לא היה בדרך הטבע.

באשר למה שעשו היוונים ליהודים, חז"ל הדגישו רק את שורש הדבר. כל מה שעשו היוונים, הגזירות, ההתעללות והאכזריות הנוראה, כל זה היה רק כדי להעביר את היהודים על דתם, אם יהודי היה מוכן להמיר דתו, היה זוכה למנוי חינם להצגות, פטור ממסים וכל מילי דמיטב. הם לא יכלו לסבול שהיהודים שונים משאר אומות העולם ולכן פרצו את "חומות מגדלי" שזהו הסורג, מחיצה שסימנה שעד כאן מותר לגויים לבוא, מכאן אסור לגויים לעבור. היה זה ביטוי לנסיון היווני לקעקע את החומה המפרידה בין היהודי לגוי, כל השאר היה רק אמצעי להשגת המטרה.

נס פח השמן הטהור שדלק בנס שמונה ימים, מסמל מעל לכל, שבמלחמת הטהרה היהודית מול הטומאה של היוונים, עם ישראל ניצח, "נצח ישראל לא ישקר". עם ישראל משול לשמן זית, קיים לַנֶּצַח, מעל הטבע, ויכול לְנַצֵּחַ רק אם ישכיל לשמור על הגחלת היהודית הטהורה, ע"י שמירת התורה והמצוות, תוך הבדלות והתעלמות ממעשי הגויים.

דרשה לפורים

ימי הפורים יסודם בהררי קודש ואינם חלילה שמחה של שכרות והוללות ח"ו. בימים אלו ישנו עניין כה קדוש ונשגב, עד האר"י הקדוש אמר, שיום הכִּפורים חשוב הוא כמו פורים (כפורים). נמצא שפורים גדול וקדוש אפילו מיום הכפורים, כי הקטן נתלה בגדול. ובמגילה נאמר: "וְיֻמֵּי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם". ודרשו חז"ל, שכל המועדות עתידין להבטל חוץ מימי הפורים. ויש להבין, מה כל כך מיוחד ביום הפורים?

דבר נוסף, אמרו חז״ל: ״למה נמשלה אסתר לשחר? לומר לך, מה שחר סוף כל הלילה, אף אסתר סוף כל הנסים״. כלומר, בתקופת אסתר התרחשו הנסים האחרונים בעם ישראל. ולכאורה קשה, וכי מאז לא מצינו נסים?! הרי ״בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב״ה מצילנו מידם״ בנְסי נסים, וכל קיומנו בארץ ישראל הוא בדרך נס!

ובגמרא נאמר: אסתר מן התורה מנין? ״וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר״. ויש לשאול, היכן טמון כאן הרמז לאסתר, האם רק משום דמיון האותיות? ועוד קשה, מדוע נקראת המגילה ״מגילת אסתר״ ולא ״מגילת הדסה״, שכן, כך היה שמה האמיתי?

בכדי לענות על כל השאלות, יש להתבונן במאורעות המגילה:

המגילה פותחת במשתה אחשורוש, בו הוא מבקש מאשתו, המלכה ושתי, לבוא לפניו עירומה, כדי להראות את יופיה לעיני כולם. המלכה מסרבת, ולאחר התייעצות עם היועצים החשובים מחליטים להוציאה להורג, עפ״י עצת ממוכן, הוא המן. המלך נותר גלמוד ובודד. משרתי המלך הצעירים מייעצים לו לקבץ נערות יפות מראה, ולבחור מתוכן את המלכה המתאימה. המלך עושה כן, מקבץ נשים רבות, ובין השאר גם את הדסה היא אסתר, בת דודו ואשתו של מרדכי היהודי.

לפי חז״ל אסתר היתה בת שבעים, ירקרוקת ולא ממש יפה, אך היתה נושאת חן בעיני כל רואיה. אסתר לא הגידה את עמה ואת מולדתה וכל אחד בעולם חשב שהיא מעמו. המלך אחשורוש מתאהב בה ממבט ראשון וממליך אותה למלכה תחת ושתי. מרדכי יושב בשער המלך. בגתן ותרש, שני סריסי המלך, מתכננים להתנקש בחיי המלך אחשורוש. הם מדברים ביניהם בשפה התרשית, ובטוחים שאף אחד לא מבין. מרדכי שהיה מהסנהדרין וידע שבעים שפות, הבין גם תרשית. הוא סיפר לאסתר, אסתר סיפרה למלך בשם מרדכי. בגתן ותרש ״נתפסו על חם״, ובספר הזכרונות נכתב שמרדכי הציל את המלך.

המלך מגדל את המן האגגי ומנשאו מעל כל השרים. כולם כורעים ומשתחווים לו חוץ ממרדכי היהודי. המן כועס ורוצה לפגוע בכל היהודים. הוא עושה גורל כדי לדעת מתי הכי כדאי לפגוע ביהודים. הוא משכנע את אחשורוש להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים ושללם לבוז. הוא שולח איגרות לכל העולם. מרדכי ידע את אשר נעשה, מתאבל לובש שק ומבקש לדבר עם אסתר המלכה. הוא משכנע אותה להסתכן (מי שבא אל המלך בלי להִקָּרא אחת דתו למות, אא״כ המלך יושיט את השרביט) ולפעול אצל המלך. אסתר מבקשת שכולם יצומו במשך שלושה ימים ואף היא צמה.

ביום השלישי, כאשר היא חלשה מאוד מהתענית, היא ניגשת למלך בלי להקרא. המלך מושיט לה את השרביט ושואל מה בקשתה. אסתר מזמינה את המלך והמן למשתה היין. במשתה המלך שואל אותה שוב

לבקשתה, והיא מזמינה שוב את המלך והמן למשתה נוסף למחרת בבוקר. המן יוצא מהמשתה שמח טוב לב ומנופח מגאווה עד שרואה את מרדכי היהודי אשר לא יכרע ולא ישתחווה. המן כבר לא יכול יותר, הוא מגיע לביתו, מכנס את אוהביו, מספר על כבוד עושרו ורוב בניו ועל מעמדו הרם והנשגב, וכל זה איננו שוה לו כל זמן שרואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך.

אוהבי המן מציעים לו להכין עץ גבוה חמישים אמה, עליו יתלה את מרדכי בבוקר, כך שבמשתה היין יוכל לראות אותו תלוי ובאמת להנות מהמשתה. המן טורח להכין את העץ. הוא לא חוסך בכסף ובמאמצים. בינתיים בארמון, בלילה ההוא נדדה שנת המלך. הוא מתחיל לחשוד שהמן רוצה להרוג אותו, לירש את מקומו ולקחת את המלכה ואת המלוכה. הוא התחיל לשאול את עצמו: מדוע אסתר הזמינה למשתה את המן? אולי המן שיתף בתכנית שלו את אסתר המלכה ושניהם מתכננים משהו נגדי? א״כ מדוע אף אחד אינו בא לספר לי על כך? היכן השב״כ? היכן המודיעין? אולי כולם יודעים ומנסים להסתיר ממני? אבל למה? אולי בגלל שפעם הייתי כפוי טובה כלפי מי שמסר לי מידע מודיעיני חשוב ולא תגמלתי אותו כראוי?

הוא קורא לסופר המלך ומבקש להקריא לפניו את ספר הזכרונות. הספר נפתח בדיוק בתיאור של הצלת חיי המלך בזכות מרדכי. הוא שואל מה נעשה במרדכי? נערי המלך משיבים שלא נעשה דבר! מרדכי לא בא על שכרו!

ואז נפתחת הדלת ומגיע המן שבא לבקש מהמלך לתלות את מרדכי על העץ שהכין. המלך שואל את המן: ״מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו?״ המן הבין שמדובר עליו, ״למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני?!״ גם המלך הבין שהמן חושב שמדובר עליו. היה זה נסיון לראות מתוך דברי המן מה הוא חושב ומה רצונותיו. המן עוצם את עיניו ואומר בחיוך רחב: ״איש אשר המלך חפץ ביקרו, יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נִתן כתר מלכות בראשו״. המלך כועס, כעת הכל ברור, המן רוצה למלוך במקומי.

ויאמר המלך להמן: ״מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תפל דבר מכל אשר דברת״. המן חשב לשים קץ לחייו ולהתאבד, אלא שאז ניזכר שיש בשושן חוק שאם אחד המחוקקים מתאבד, כל החוקים והגזירות שלו גם הם מתאבדים, ואז גם לא תתבצע הגזירה נגד היהודים. הוא כל כך שנא יהודים, אפילו יותר ממה שאהב את עצמו לכן החליט שלא להתאבד. אבל כדי לחסוך מעצמו בושות הוא מחליט, שכאשר הוא ירכיב את מרדכי בלבוש מלכות על הסוס ברחובות העיר, הוא ילבש את בגדי מרדכי היהודי, וכך האנשים יחשבו שמרדכי מרכיב את המן.

המן הלביש את מרדכי בבגדי מלכות, העלה אותו על הסוס, לבש את בגדי מרדכי והוליך את הסוס ברחובות העיר בעודו מכריז: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". התכנית של המן אכן הצליחה, בתו של המן הביטה מהחלון בקומה העליונה, חשבה שמרדכי מוליך את המן ולכן "שיגרה" לאיש הלבוש בבגדי מרדכי חבית של מי שופכין, בפגיעה ישירה ומדוייקת ישר על הראש. המן הביט כלפי מעלה וראה את בתו שצונחת כלפי מטה, היא הבינה את הטעות שעשתה והעדיפה לשים קץ לחייה לפני שאבא שלה יעשה זאת בצורה פחות סימפטית. "והמן נדחף אל ביתו אבל (על בתו) וחפוי ראש" (בגלל מה שהיא שפעה עליו).

המן נלקח אל המשתה לפני שהספיק לעשות מקלחת. המן מגיע יחד עם ריח ניחוח מיוחד וענן של זבובים. אסתר מחייכת להמן. משהו פה מריח מאוד לא טוב. המלך כועס ולחץ הדם שלו עובר את הקו האדום. המלך שואל שוב את אסתר המלכה מה בקשתה. אסתר אמרה: "אם מצאתי חן בעיניך המלך ואם על המלך טוב תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי. כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי כי אין הצר שוה בנזק המלך". המלך שאל: "מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן?" ותאמר אסתר: "איש צר ואויב המן הרע הזה". ברגע זה המלך חשב שהוא הולך להתפוצץ ולכן יצא אל גינת הביתן לנשום קצת אויר ולהרגע. שם פגש מלאכים בדמות עובדי מחלקת גננות ונוף, שהם כורתים את עצי הגינה הנדירים והיקרים. מה אתם עושים?!! הוא שאל. "כורתים עצים!" הם ענו. מדוע?! הוא שאל. הם השיבו שככה ציוה עליהם המן בשם המלך.

המלך העצבני מבין שבחוץ יותר קשה להרגע ומחליט לחזור פנימה. בינתיים המן ביקש על נפשו מאסתר המלכה שהסבה על מיטת הזהב המלכותית. המלאך גבריאל דחף את המן המצחין על אסתר המלכה שניסתה לסתום את אפה, עיוותה את פרצופה בגלל "הצחנה המרכזית" וצרחה. בדיוק אז המלך ניכנס וראה את המן "תוקף" את המלכה. המלך צועק בחמת זעם: "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?!"

בדיוק אז הגיע אליהו הנביא בדמות חרבונה, אחד מהסריסים, ואמר בדרמתיות: "גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי, אשר דיבר טוב על המלך!" המלך הבין מכך שהמן דיבר ואמר שהעץ טוב על המלך - ממש מתאים לו למלך להיות תלוי עליו...

המלך הרגיש שהוא כבר לא יכול יותר ואמר: "תלו עליו את המן!"

זהו סיפור המגילה בקיצור נמרץ.

מבחינה חיצונית, אין נס הפורים נראה כנס מעל הטבע, אלא שילוב של מאורעות בזה אחר זה, שבאופן שטחי אפשר לפרשם כמאורעות

מקריים, אלא שראיה מעמיקה מראה את הקשר הנפלא בין כל המאורעות שהתרחשו בדיוק בזמן ובמקום הנכון.

באותה תקופה עם ישראל היה בגלות ובהסתר פנים. על תקופה זו נאמר: "אָכֵן אַתָּה אֵל מִסְתַּתֵּר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ". הדבר בא לידי ביטוי בכך שאין הקב"ה משגיח על עמו ישראל באופן ישיר וגלוי, אלא באופן נסתר ועקיף. ודווקא בתקופה חשוכה זו, שההסתרה גדולה, לא רק שניצלנו מאויבנו, אלא ונהפוך הוא, שזכינו לשלוט עליהם. ובכך התגלתה השגחת ה' עלינו גם בתקופה של הסתר פנים, כמו שנאמר: "וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם".

מגילת אסתר היא הספר היחיד בכל התנ"ך אשר לא מוזכר בו הקב"ה אפילו פעם אחת. אולם הקב"ה נמצא במגילה באופן מוסתר, בראשי תיבות, סופי תיבות ודילוגי אותיות. המגילה נקראת "מגילת אסתר", מלשון גילוי ההסתר, כלומר לגלות את הקב"ה והשגחתו גם במצב של הסתר פנים. הגמרא שאלה: "אסתר מן התורה מנין? שנאמר: ואנוכי הסתר אסתיר". דבר זה מרמז על הנהגת ה' בתקופה של הסתר, שכמו בתיאטרון בובות יש מישהו שמסתתר ומושך בחוטים מלמעלה, כך גם ה' בתקופה של הסתר מושך בחוטים ומנהיג את עולמו לפי רצונו.

על מגילת אסתר נאמר: "סוף כל הנסים", משום שעד אותה תקופה, הקב"ה השגיח על עם ישראל באופן לא טבעי של נסים גלויים מעל לטבע. מכאן ואילך, עד הגאולה השלימה בב"א, הקב"ה מנהיג את העולם באופן נסתר בתוך הטבע, כמו בתיאטרון בובות, שנדמה שהבובה זזה ועושה, אך למעשה יש מי שמושך בחוטים מלמעלה, כך גם בנס שבתוך הטבע אפשר לטעות ולחשוב שזה "מקרה", אך למעשה זה "רק מה'", כי "ה' רקם" זאת.

לפי זה אפשר להבין מדוע כל החגים עתידים להתבטל מלבד ימי הפורים, משום שכל החגים הם זכר לנסים הגדולים שנעשו לעם ישראל בצאתם ממצרים, שהיו נסים גלויים. פסח הוא רצף של נסים גדולים: עשרת המכות, היציאה ממצרים, מרדף המצריים אחר עם ישראל לאחר כל מה שראו ולבסוף גם קריעת ים סוף, כל אלו נסים גלויים גדולים היוצאים מגדר הטבע. חג השבועות הוא זכר ליום מתן תורה, בו התרחשו דברים נשגבים ומפליאים מאוד. וכן חג הסוכות שהוא זכר לענני הכבוד שהקיפו את עם ישראל, גוננו עליהם, יישרו להם את הדרך, כיבסו את בגדיהם ועוד נסים כפי שאמרו חז"ל במדרשים. כל הנסים הגלויים האלו לא ממש השפיעו על עם ישראל, והראיה לכך היא שמיד לאחר קריעת ים סוף חטאו בחטא העגל.

לעומת זאת, בפורים אפשר לראות את הנס רק לאחר התבוננות מעמיקה, ואז הנס הוא שורשי ומחדיר חזק את האמונה ואת ההכרה במעשי ה' יתי.

כל החגים הם כדי לזכור את חסדי ה' עמנו, והרי לעתיד לבוא הנסים יגדלו ויוכפלו פי כמה וכמה, ולכן החגים יתבטלו, כי לא יהיה עוד צורך בזכירתם (כמו מי שהלך ברחוב, מצא מטבע של חמישה שקלים ושמח. כאשר הגיע לביתו שמע שזכה בלוטו בפרס הגדול וכעת הוא מיליונר. הוא כבר שכח שמצא ברחוב שקל, כך גם הנסים האחרונים ישכיחו בעוצמתם את הנסים הראשונים). אולם נסי פורים אינם נסים גלויים, אלא נסים המוסתרים בתוך הטבע, ועל ידם מבינים ורואים כי כל הטבע הוא נס ומעשה ה' יתי, ולכן ימי הפורים לא יתבטלו לעולם.

אם האדם יתבונן על כל מהלך חייו, ויצרף מאורעות אחת לאחת, הפאזל יאיר לו באופן מדהים, ויראה בחוש איך הקב"ה מרחם עליו, מצילו ומדריכו בדרך הישר והנכון. איש אינו יכול להיות כפוי טובה על כל הטובות שעתידות להתגלות לאחר ההתבוננות. כולנו צריכים להודות לקב"ה ולאהוב אותו וכתב הרמב"ם שאפשר להגיע לזה ע"י התבוננות.

בשמו של "פורים" מרומזים כל החגים: פסח וסוכות, ראש השנה, יום הכפורים מתן תורה. וגם יש בו מסגולותיו של כל חג וחג: חג הפסח שהוא חג החירות, בו יצאנו משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול, כך גם בפורים זכינו לתשועה ואורה גדולה. ימי הסוכות הם ימים של שמחה שנאמר: "ושמחת בחגך והיית אך שמח", כך גם ימי הפורים הם ימי שמחה וששון. ראש השנה ויום הכפורים הם ימי דין ותשובה, בהם מבקשים מה' יתי שנה טובה ומבורכת, כן בפורים "כל הפושט יד נותנים לו", שהפושט ידו לבקש מאת ה' נותנים לו, והסעודה והמשתה בפורים בגדר של תיקון ותשובה על מה שאכלו היהודים באיסור בסעודת אחשורוש.

יהי רצון שנזכה לגאולה השלימה ולנסים העצומים, שהקב"ה יתגלה עלינו במהרה וימלוך עלינו. ואז ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה.

דרשה לחג הפסח

נס יציאת מצרים הנו מאורע מרכזי בתולדות עם ישראל, שאין להשוותו לכל מאורע אחר, בין לפני יציאת מצרים ובין אחרי, ורק נס אחרית הימים יגדל ממנו. נס יציאת מצרים תופס בתורה מקום מרכזי ועילה וטעם לרוב המצוות, גם כאלו אשר אין להן כל קשר הגיוני ליציאת מצרים (ציצית, תפילין, איסור ריבית, משקולות ועוד). אנו מזכירים את יציאת מצרים גם בתפילה (קריאת שמע), באכילה (ברכת המזון), בכל שבת וחג (בקידוש), ובעוד הזדמנויות רבות. נמצא שכמעט ואין רגע בחייו של יהודי בלי שיזכור את יציאת מצרים.

מצינו גם שנס יציאת מצרים מהווה בתורה בסיס, יסוד ועילה לעצם האמונה, עד כי במעמד הנשגב ביותר בבריאה, בהתגלות ה' ית' במתן תורה בהר סיני, הדיברה הראשונה שהיא האמונה, תלויה ביציאת מצרים: "אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים". לא נאמר כאן אני ה' אלקיך אשר בראתיך, או בורא שמים וארץ, שאלו לכאורה סיבות יותר הגיוניות לקבלת עול מלכות שמים, אלא דווקא אשר הוצאתיך מארץ מצרים. ויש להבין במה נתייחד נס יציאת מצרים, שעליו מושתת האמונה, התורה והייחוד של עם ישראל?

דבר נוסף הדורש ביאור, הוא התגלות ה' למשה בסנה: "וַיֵּרָא מַלְאַךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל". מדוע ה' מתגלה למשה דווקא באופן כזה, ומה זה מבטא?

ועוד יש להבין, מה טענה משה: "הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲלֵהֶם?". ומה השיב לו ה': "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם". איך יתכן להניח שעם ישראל לא ידעו ממציאות הבורא, הרי שבט לוי לא נשתעבד ועסק בתורה, ואפילו פרעה ידע ממציאות הבורא, שהרי אמר ליוסף: "אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ", וכן: "וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ?". אלא שגם זה קשה, משום שכאשר משה אומר לו: "כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיָחֹגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר", נאמר: "וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת יְהוָה וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלֵּחַ". מכאן משמע שאינו מכיר את הבורא.

קודם שנבאר בס"ד, יש להקדים ולומר, שישנן שתי בחינות של הנהגה אצל הבורא ית':

ישנה הנהגה טבעית, ע"י מערכת השמים ושרי מעלה הממונים על הנהגת האומות - בדרך זו הקב"ה התגלה לאבות, וכך היה מבראשית ועד ליציאת מצרים. על דרך הנהגה זו יורה התואר "אלקים", שפרושו מנהיג ובעל הכוחות שבטבע, וכן "אלהים" בגימטריה 86 כמו "הטבע". בתואר זה, המבטא את ההנהגה הטבעית הכירוהו ישראל, וגם פרעה שהיה חכם

גדול הכיר את הבורא בתואר המבטא כח זה ככח בין כוחות, ושר בין שרים, וכשם שלכל אומה יש שר בשמים, כך גם לעברים יש שר בעל כח והכל בתוך מסגרת הטבע.

עם ישראל הכירו את הבורא בשם "אלקים", ולכן טען משה בסנה: "וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲלֵהֶם?" - אם אבוא בשם אלקים (בחינת טבע) לא יאמינו לי, כי באותה עת היה שרו של מצרים בפסגת המעלה, האומה המצרית היתה אימפריה, שלטה בעולם ומזלם היה בשיא, וא"כ "וְהֵן לֹא יַאֲמִינוּ לִי", כי בדרך הטבע לא היה שייך להתגבר על מצרים, לצאת ממנה ולהגאל. זה גם מה שהבין פרעה, ולכן לא רצה לשחרר את עם ישראל.

במעמד הסנה, הקב"ה מתגלה למשה בהנהגה חדשה (בשם הוי"ה) שלא היתה מוכרת בעולם: "הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל" - התגלות של הנהגה שמעל לטבע. הנהגה זו החלה עם תחילת השיעבוד: "וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ", שיעבוד עם ישראל במצרים היה מעל לטבע, בני ישראל נשתעבדו ועונו עד כדי כליון, ולעומת זאת החזיקו מעמד ועוד רבו ויפרצו. כאן, במעמד הסנה, ה' התגלה למשה הראה לו שכל עצם התהוותם ולידתם של בני ישראל כעם, קורה שלא כדרך הטבע. ועל הנהגה זו אמר פרעה "לא ידעתי את ה'".

יציאת מצרים מסמלת גם ארבעה יסודות חשובים ביהדות:

א.	כניעה		לקב"ה.
ב.	חירות		אמיתית.
ג.	הכרת	הטוב	לקב"ה.
ד.	השגחת	ה'	בעולם.

א. כניעה לקב"ה - המטרה שלשמה הוציא ה' יתי את עם ישראל מארץ מצרים היתה כדי שהם יקבלו את התורה הקדושה. וגם עצם הגלות והשעבוד במצרים היה כדי שעם ישראל יקבלו את התורה, כמו שנאמר בברית בין הבתרים: "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל". עפ"י חז"ל, ה"רכוש הגדול" הוא התורה הקדושה שעם ישראל עתידים לקבל אחרי יציאת מצרים, אך כדי שיקבלו את התורה, קודם לכן עליהם להיות עבדים מעונים בארץ לא להם. ובגמרא נאמר, שכאשר משה רבינו עלה למרום לקבל את התורה, והמלאכים רצו להשאיר אותה אצלם, אמר להם משה: "למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם?", השיעבוד במצרים הוא תנאי הכרחי לקבלת התורה. ויש להבין, מהו הקשר בין שיעבוד מצרים לבין קבלת התורה?

עם ישראל ירדו למצרים, שם היו עבדים. המצריים שלטו בהם שליטה מוחלטת, מתי שרצו יכלו לקרוא להם, ביום ובלילה, והיהודים לא יכלו להתנגד. הם ביטלו כל רצונם בפני רצון אדוניהם, וכך היה במשך כמה דורות, 210 שנים. לא לחינם בני ישראל היו עבדים - על עם ישראל, העם הנבחר, לקבל את התורה הקדושה ותרי"ג מצוות ובכך גם להיות עבדי ה', עליהם להכנע ולהתבטל כלפי הקב"ה, הם צריכים לבטל רצונם מפני רצונו ולהקדיש כל ימי חייהם לעבודתו. אין זה פשוט כלל להיות עבד ה', לכן עם ישראל היו צריכים ללמוד במצרים את עניין העבדות, ואח"כ היה עליהם לעבור "הסבה מקצועית" מעבדי פרעה לעבדי ה' ית'. כדי להוכיח שהם יצאו מגדר של 'עבדי פרעה' ונכנסו לגדר של עבדי ה', ובכך לזכות לנס הגאולה, היה עליהם להראות שהם אכן שומעים לכל מה שאומרים להם משה ואהרון, שליחי ה', גם אם הדבר קשה ונגד ההגיון.

בהגדה של פסח נאמר: "וְאַתְּ עֵרוֹם וְעֶרְיָה, וָאֶעֱבוֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ, וָאוֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי, וָאוֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי". כלומר, לעם ישראל לא היו מספיק זכויות כדי לצאת ממצרים, ובזכות שתי מצוות שעשו במסירות נפש, דם פסח ודם מילה, זכו לגאולה .

ב. חירות אמיתית - הקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים מבית עבדים, וכל זה על מנת שהם יהיו לו לעבדים, כמו שנאמר: "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם". וא"כ נשאלת השאלה, אם אנו עדיין עבדים, מדוע חג זה נקרא "חג החירות"?

התשובה היא, שקודם לכן היינו עבדים לטומאה, לתאוות וליצר הרע. יציאת מצרים הייתה כדי שעם ישראל יקבלו את התורה הקדושה, והיא שחררה אותנו מהיות עבדים לתאוות הגופניות שלנו והפכה אותנו לעם מוסרי אציל ומזוכך. וכמו שכתב רבי אברהם אבן עזרא: "ודע, כי כל בני האדם עבדים הם לתאוות העולם, והמלך האמיתי הוא זה שחופשי מן התאוות".

משל לשני אנשים, האחד סגור בתוך מבנה ללא חלונות, הוא אינו יכול לצאת ומרגיש חנוק. ואילו השני עומד חופשי במקום פתוח. לכאורה נראה שהראשון מסכן ומוגבל, והשני חופשי ומאושר. אולם למעשה בחוץ יורד מבול, לראשון קוראים נח, הוא נמצא מוגן בתוך תיבה, והשני חשוף לכל פגעי הטבע. התורה אמנם מגבילה אותנו, אך בכך מצילה אותנו ממבול התאוות שיש בחוץ, חז"ל אומרים: "אין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה", כי התורה היא תבלין ליצר הרע. עפ"י התורה מותר ליהנות מהעולם הזה, אך במידה נכונה, וכל דבר שהתורה אוסרת התירה דבר אחר דומה לו, כמו שנאמר במדרש: "מה שאסרתי לך התרתי לך כנגדו: אסרתי לך חֵלב בהמה והתרתי לך בחיה, אסרתי לך גיד הנשה בחיה והתרתי לך בעוף, אסרתי לך בלא שחיטה בעופות ובבהמות

והתרתי לך בדגים, אסרתי לך אשת אח התרתי לך יבמה. אסרתי אשה ואת אחותה בחייהם, התרתי לך לאחר מיתה. אסרתי לבישת כלאים, התרתי לך כלאים בציצית. אסרתי בשר חזיר, התרתי לך דג ששמו שיבוטא וטעמו כחזיר. אסרתי את החלב, התרתי לך את השומן. אסרתי בשר בחלב התרתי לך את הכחל״.

ביציאת מצרים ובמתן תורה אמנם קבלנו הגבלות רבות, אולם דווקא הגבלות אלו שיחררו אותנו מכל ה״הגבלות״ של התאוות והיצר הרע.

ג. הכרת הטוב לקב״ה - הקב״ה הרבה עמנו חסדים וטובות ביציאת מצרים, ואנו חייבים לו הכרת הטוב, כמו שאנו אומרים בהגדה של פסח: ״עַל אַחַת, כַּמָּה וְכַמָּה, טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ: שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְעָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים, וְעָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם, וְהָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְנָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה, וְשִׁקַּע צָרֵנוּ בְּתוֹכוֹ, וְסִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְהֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת, וְקֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ״.

לפי זה מיושבת השאלה ששאלנו בהתחלה, מדוע נאמר: ״אנכי ה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים״, ולא נאמר ״בורא עולם יוצר שמים וארץ״? והתשובה לכך, שאמנם הקב״ה ברא את כל העולם, אך דבר זה אינו מחייב את עם ישראל באופן אישי, יותר משאר הבריות. אולם יציאת מצרים שנעשתה במיוחד עבור עם ישראל, זוהי באמת ״סיבה טובה״ להכרת הטוב לקב״ה. נמצא שיציאת מצרים היא מעין ״שטר חוב״ שיש לקב״ה כלפינו, שאנו משועבדים לו מדין הכרת הטוב.

ד. השגחת ה׳ בעולם - הרמב״ן כתב שיציאת מצרים הוכיחה לעולם, שהקב״ה ברא את העולם ולא ״עזב אותו״, כפי שהיה פעם מקובל לחשוב, אלא הוא שולט ומשגיח על כל הבריאה כולה, ויש שכר ועונש. ולכן נאמר: ״למען תדע כי אני ה׳ בקרב הארץ״, להורות על ההשגחה. ונאמר: ״למען תדע כי לה׳ הארץ״, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם יש מאין. ונאמר: ״בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ״, להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה.

״ובעבור כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, וכו׳, ונתן לנו מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים. כי הקונה מזוזה בזוז אחד וקבעה בפתחו כבר הודה בחדוש

העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו.

ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו, הכל בגזרת עליון״.

לפי זה מובן מדוע יציאת מצרים היא הבסיס ויסוד לאמונה - אז זכינו להכיר את הקב״ה בשם הוי״ה, לראות בחוש את השגחת ה׳ בעולם, להכנע לו, להכיר לו טובה וגם זכינו להגיע לחירות אמיתית.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, שֶׁנִּשְׁמַע
וְנִתְבַּשֵּׂר בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת, בְּשׂוֹרוֹת יְשׁוּעוֹת
וְנֶחָמוֹת. וּמִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ וְגָאַל
אוֹתָם מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת, הוּא יִגְאַל אוֹתָנוּ
בְּקָרוֹב וִיקַבֵּץ נִדָּחֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ.
וְנִזְכֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה, לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה,
לִישׁוּעָה וּלְנֶחָמָה, לְפַרְנָסָה וּלְכַלְכָּלָה טוֹבָה,
לִשְׁמוּעוֹת טוֹבוֹת וְלִבְשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת,
לִרְפוּאָה שְׁלֵמָה וְלִגְאֻלָּה קְרוֹבָה, אָמֵן כֵּן יְהִי
רָצוֹן.

דרשה ליום העצמאות

(אינו מופיע בספר, נכתב במיוחד עבור מאגר "תורת אמת")

בשנת ה'תש"ח הוקמה מדינת ישראל, לעם ישראל, בארץ ישראל. אך האם שאלנו פעם את עצמנו באיזו זכות אנו נמצאים כאן? במה אנו עדיפים על הערבים שגרו כאן לפנינו? בשנות ה- 20 של המאה הקודמת, היו בארץ למעלה מ- 700,000 תושבים ערבים, לעומת כ- 70,000 תושבים יהודים. רובן המוחלט של האדמות עליהן אנו מתגוררים היו שייכות בעבר לערבים, וא"כ נשאלת השאלה, באיזו זכות מוסרית ומצפונית אנו מחזיקים בקרקעות אלו?

• אם בגלל שקיבלנו רשות מאומות העולם להקים את המדינה, א"כ עלינו לחזור לקוי 48.

• אם בגלל שאנחנו היינו בארץ לפני הערבים, גם טיעון זה לוקה בחסר, שכן גם הכנענים קדמו לנו, ולא נראה שהיינו מוכנים להחזיר להם את הארץ אם הם היו דורשים זאת מאיתנו.

• אם משום הזכות לשוב לארצנו בגלל שעמים אחרים כבשו את ארצנו ושלחו אותנו לגלות, הרי גם לערבים יש זכות לחזור לארץ אחרי שגרשנו אותם ממנה.

• אם בגלל שהעולם חייב לנו בשל העינויים והרדיפות שרדפו אותנו במשך הדורות, א"כ מדוע דווקא הערבים צריכים לשלם את המחיר? והרי הם התעללו בנו פחות בהרבה מהנוצרים.

הטענה היחידה שיכולים אנו לטעון על זכותינו בארץ ישראל, היא שהקב"ה הבטיח לאברהם אבינו לפני אלפי שנים: "לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת". הבטחה זו קובעת שארץ ישראל כולה שייכת לעם ישראל, בני אברהם. ואם יבואו בני ישמעאל ויטענו שגם הם בני אברהם, וגם להם מגיע חלק בארץ, שם גם נאמר: "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה", אותו "זרעך" שיהיה גר מעונה, רק הוא יזכה בארץ ישראל, ומיהו זרעו של אברהם? יצחק - "כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע".

טענה זו שהיא טענה דתית המתבססת על הבטחת התורה, אמר לאומות העולם, לא אחר מאשר דוד בן גוריון. אבל יכולים אנו לשאול: כיצד זה שאתה, שאינך מאמין בתורה, ולא מקיים את מצוותיה יכול לטעון כך? אם אינך מציית לאמור בתורה, מדוע שתשתמש בה כאסמכתא לשליטה בארץ ישראל?!

זכות הקיום שלנו בארץ ישראל הוא רק עפ״י התורה הקדושה, ואם מאמינים אנו בזכות הבלעדית שיש לנו בארץ ישראל, צריכים אנו להאמין בתורה הקדושה. ואין זה מספיק רק להאמין, אלא חייבים גם לקיים ולהתנהג עפ״י התורה.

ארץ ישראל מכונה בחז״ל ״פלטרין של מלך״ (ארמון המלך), ואינו דומה מי שחוטא למלך בתוך הפלטרין שלו למי שחוטא למלך רחוק מהפלטרין. ארץ ישראל קדושה וטהורה ואינה מסוגלת לסבול עוברי עבירה כמו שנאמר: ״וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת יֹשְׁבֶיהָ״. ״וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ״.

אלא שלכאורה קשה, הרי אותם יהודים שהקימו את המדינה, רובם לא היו שומרי תורה ומצוות, א״כ בזכות מה זכו להתיישב בארץ הקדושה?

בזכות מצות ברית מילה!

בפרשת לך לך, מצינו קשר מיוחד בין מצוות המילה לבין ירושת הארץ: ״וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לִבְרִית עוֹלָם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ. וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֵת אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֵת כָּל אֶרֶץ כְּנַעַן לַאֲחֻזַּת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִּשְׁמֹר אַתָּה וְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם. זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר״.

וכן הוא במדרש: ״אם מקיימין בניך את המילה הן נכנסים לארץ ואם לאו אין נכנסים לארץ וכו׳... כתיב: ״וזה הדבר אשר מל יהושע״, דבר אמר להם יהושע ומלן, אמר להם: מה אתם סבורין, שאתם נכנסין לארץ ערלים?! כך אמר הקב״ה לאברהם אבינו: ונתתי לך ולזרעך אחריך וגו׳...״

נאמר בנביא: ״גַּם אַתְּ בְּדַם בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר אֵין מַיִם בּוֹ״. וכתב על זה הרמב״ן: ״רמז בכאן על עקבות משיח, שיהיה הדור כולו חייב, ותשתכח תורה מישראל, ותרבה החוצפה והעזות, כדכתיב: ״מבור אין מים בו״, ולא ישאר בידם, רק זכות מצות מילה״. כלומר, יש כאן נבואה מדהימה, שעתידים להיות בלא תורה ובלא מצוות, לא שבת, לא פסח, לא כשרות לא כיפור... אך דבר אחד בלבד הם אכן ישמרו, והוא מצות ברית מילה. ואכן ראינו שבזמן העליה מאירופה לארץ ישראל, הגיעו יהודים רבים שלא שמרו תורה ומצוות, ועברו על כל התורה כולה, אולם ברית מילה כולם עשו. ובזכות זה זכו להקים את מדינת ישראל ולהתיישב בה.

אלא שלכאורה קשה, הרי גם המוסלמים בני ישמעאל עושים ברית מילה, א״כ אולי גם להם יש זכות בארץ?

בספר הזוהר הקדוש כתוב, שהשר של ישמעאל בא לפני הקב״ה וביקש שכר על כך שהם נימולים. ואכן, ״הקב״ה נתן להם חלק בארץ הקדושה, בשביל אותה המילה שבהם. ועתידים בני ישמעאל לשלוט בארץ הקדושה כשהיא ריקה מהכל זמן רב, כמו שהמילה שלהם ריקה בלי שלימות, והם יעכבו את בני ישראל לשוב למקומם, עד שתושלם אותה זכות של בני ישמעאל״.

וכמה זה זמן רב? - עם ישראל שלטו בארץ ישראל 440 שנה לפני בית ראשון, 410 שנה בזמן בית ראשון ו- 420 שנה בזמן בית שני, בסה״כ 1270 שנה. המוסלמים שלטו בארץ משנת 637 ועד 1917, סה״כ 1280 שנה, 10 שנים יותר מעם ישראל, לכל הדעות זה נחשב ל״זמן רב״. הזכות של המוסלמים בארץ כבר נגמרה!

מדינת ישראל, לעם ישראל, בארץ ישראל, מהוה סתירה מוחלטת לאמונת הנוצרים. בברית החדשה ישנה נבואה אחת ויחידה: ״היהודים יהיו מושפלים ונרדפים לעולם, לא תהיה להם תקומה והם לעולם לא ישובו לארצם״. כמובן שמאמיני הנצרות השתדלו מאוד לסייע לנבואה להתקיים בכך שהם השפילו, עינו התאכזרו ורדפו את היהודים במשך כל הדורות. בשנת 1948, האפיפיור פיוס ה-12 נשאל על העם היהודי שחוזר להתקבץ מכל העמים חזרה לארצו, ומה יהא על הנבואה החשובה? ה״אב הקדוש״ השיב שכוונת הנבואה שעם ישראל לא ישוב לעולם לירושלים עיר הקודש, ששם צלבו את ישו הנוצרי. בשנת 1967, במלחמת ששת הימים, נכבשה ירושלים, העיר העתיקה והכותל המערבי חזר אלינו. האפיפיור יוחנן פאולוס ה-23 נדרש לענות על כך, אבל לא היתה לו תשובה עד עצם היום הזה, וכי מה הוא כבר יכול לומר, שהנצרות היא שקר?, שהברית החדשה היא אוסף של שטויות? הוא העדיף לשתוק.

זכות גדולה היא לגור בארץ ישראל הקדושה ולקיים בה מצוות. הרמב״ם כתב: ״גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה. ואמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין, שנאמר ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא, וכן הקבור בה נתכפר לו״.

כמה מקומם, שראשי השלטון של ממשלת ישראל בראשיתה, שהיו יהודים חילונים, ניסו והצליחו להעביר יהודים רבים על דתם, כדי שעם ישראל יהיה עם ככל העמים ח״ו, ״עם מודרני״, בלי הסימנים הפרימיטיביים של חשכת הגלות. עולים חדשים, יהודים צדיקים מתימן וממדינות ערב, נלקחו למעברות בתנאים קשים, שם מנעו מהם בכח

לקיים מצוות, מה שלא עשו אפילו הגויים. ילדים טהורים נשלחו לקיבוצים חילוניים, שם קצצו להם את הפאות והאכילו אותם טרפות ונבלות. תינוקות נחטפו מהוריהם ונמכרו לכל המרבה במחיר לתועלת כלכלת מדינת ישראל הצעירה והענייה. "חוק השבות" איפשר לגויים רבים, שונאי ישראל, לעלות לארץ ישראל, לעשות כאן פשעים חמורים ולהחטיא יהודים. התקשורת מסיתה כנגד הציבור החרדי, משפיעה על דעת הקהל ועל ראשי העם. הבג"ץ, בית הדין הגבוה לצדק, עושה "צדק" כל כך גבוה, עד שהוא נעלם מעיננו, הכל לטובת שונאי הדת והערבים.

המצב כיום הוא, שיש למעלה ממיליון ילדים יהודים שאינם יודעים כלום ביהדות, אפילו לא את הפסוק: "שמע ישראל". ישנם למעלה מחמישים אלף ילדים יהודים בכפרים ערבים, הגדלים כערבים שונאי ישראל, בגלל שאמא שלהם התחתנה עם ערבי מהשטחים. אחוז הפשע במדינה עולה וגובר, אויבנו מבית ומחוץ מאיימים לכלותינו, ואין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים. אמנם יש לנו מדינה, אבל אין לנו עצמאות אמיתית, אפילו לבנות בירושלים אין אנו יכולים כי יש לחץ מארה"ב וצריך להתחשב בדעת אומות העולם שלא יגנו אותנו. יש פיגועים, תאונות דרכים, מחלות ואסונות. יש לנו מדינה אבל אנו עדיין בגלות וצריכים להתפלל שהקב"ה יגאל אותנו בקרוב.

יה"ר שנזכה כולנו לשוב בתשובה שלימה, להתחזק בתורה, במצוות, בחסד ובמעשים טובים. שהקב"ה ישלח לנו את משיח צדקנו, יבנה בית מקדשנו, יקבץ גלויותנו, שנזכה לגאולה השלימה ואז נשב לבטח בארצנו.

דרשה לחג השבועות

בשנת 2448 לבריאת העולם, בשישי בסיון, הקב"ה נתן את התורה הקדושה לעמו ישראל. קודם לכן, הלך אל כל אומה ולשון ושאל אותם אם רוצים הם לקבל את התורה, כדי שאח"כ לא יהיה להם פתחון פה לומר, שאם הקב"ה היה נותן להם את התורה היו מקבלים.

הלך אצל בני עשו אמר להם: "התקבלו את התורה?", אמרו לו: "מה כתוב בה?", אמר להם: "לא תרצח!", ענו כולם ואמרו: "וכי ברכה

שנתברך עשיו אבינו, תרצה לעקור אותה ממנו?! שנאמר: ״על חרבך תחיה״, אין אנו רוצים לקבלה״.

הלך אצל בני לוט (עמון ומואב), אמר להם: ״התקבלו את התורה?״, אמרו לו: ״מה כתוב בה?״, אמר להם: ״לא תנאף!״, אמרו לו: ״מניאוף באנו, אין אנו רוצים לקבלה״.

הלך אצל בני ישמעאל, אמר להם: ״התקבלו את התורה?״, אמרו לו: ״מה כתיב בה?״, אמר להם: ״לא תגנוב!״, אמרו לו: ״וכי ברכה שנתברך בה ישמעאל אבינו אתה רוצה לעקור ממנו?! שנאמר: ״ידו בכל ויד כל בו״, אין אנו רוצים לקבל תורתך״.

הלך הקב״ה לכל אומה ואומה ולא רצו לקבלה. אח״כ בא אצל ישראל, אמר להם: ״התקבלו את התורה?״, אמרו לפניו: ״מה כתוב בה?״, אמר להם: ״שש מאות ושלש עשרה מצות״, מיד אמרו: ״כל אשר דיבר ה׳ נעשה ונשמע״. מיד ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכים וקשרו לכל אחד ואחד שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וקבלו את התורה בשמחה .

בכך שהקדימו בני ישראל אמירת ״נעשה״ ל״נשמע״, הם היו מוכנים לכל עשייה עוד בטרם ישמעו ויבינו במה בדיוק מדובר. ואע״פ שבמצב כזה יש עפ״י השכל האנושי קושיות רבות, מ״מ מסרו עצמם לגמרי לקיים רצון ה׳ יתברך, עד אשר נאמר: ״כשאמרו ישראל נעשה ונשמע אמר הקב״ה: ״מי גילה רז זה לבני, הלשון שמלאכי השרת משתמשין בו״, שנאמר: ״עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ״, שעושים קודם ששומעים״.

ונשאלת השאלה, כיצד זה שעם ישראל ענו כולם כאחד ״נעשה ונשמע״, ולא חששו שמא קיבלו על עצמם דבר שאינם יכולים לעמוד בו?

אלא שהם הבינו שהקב״ה הוא אבא שלנו, כמו שנאמר: ״בנים אתם לה׳ אלקיכם״, וכמו שהאב רוצה תמיד את טובת בנו, כך גם הקב״ה שהוא טוב ומיטיב לכל רוצה לתת לנו את תורתו הקדושה כדי להיטיב לנו. הם הבינו שהקב״ה שהוא אמת ורוצה לתת להם תורת אמת ועליהם לקבל את התורה באמת ובתמים, בתוקף ובעוז, בלא חשבונות וסייגים כי רק כך יוכלו לזכות לקבלת התורה.

אולם לכאורה קשה, שבגמרא נאמר, שבמתן תורה הקב״ה כפה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: ״אם אתם מקבלים את התורה, מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם״. ואם קיבלו את התורה ברצון ובלב שלם, ואפילו הקדימו ״נעשה לנשמע״, מדוע היה צריך הקב״ה לאיים עליהם ולכפות אותם לקבל את התורה?

נראה לתרץ בס״ד עפ״י משל - בעל עסק שקיבל מכתב ממס הכנסה, בו הוא מתבקש לגשת לפקיד מס הכנסה עם כל ספרי החשבונות לבדיקה

כוללת ולסדר חוב שהצטבר במשך הזמן. בראותו את המכתב הוא נבהל, הוא ידע כמה פעמים הוא ניסה להעלים מס והכניס "בטעות" כסף לכיס ולא לקופה וחשב שמדובר בסכום גדול של כמה מאות אלפי שקלים. הוא כבר בירר מהיכן יוכל ללוות סכומים גדולים וחשב גם כיצד יחזיר... לבסוף התברר שכל החוב הוא סה"כ 500 ₪ בלבד, עכשיו הוא נרגע והיה שמח ומאושר. אם בהתחלה היה מקבל מכתב ממס הכנסה בו היה כתוב שעליו לשלם חוב של 500 ₪, הוא היה פחות שמח.

כשעם ישראל אמרו נעשה ונשמע והיו מוכנים לקבל את התורה, הם לא ממש ידעו במה מדובר, והקב"ה רצה למנוע מצב בו אח"כ כאשר ילמדו את מצוות התורה, יחשבו שקשה לקיימה, וירצו לחזור בהם מקבלתם. לכן איים עליהם והפחיד אותם כדי שיחשבו שהיא קשה, ואח"כ כאשר ילמדו את המצוות יראו שבאמת איננה קשה כפי שחשבו, ואז ישמחו בקבלתה.

דבר נוסף, התורה הקדושה היא קיום העולם, ובלעדיה הקב"ה מחריב את העולם ומחזיר אותו לתוהו ובוהו ח"ו, הקב"ה רצה לרמז בזה לעם ישראל, שלא מספיק שלומדים תורה רק מרצון, אלא צריך האדם להכריח ולכפות את עצמו, לעמול וללמוד את התורה גם כאשר קשה לו כעת, כי היא קיומו של עולם.

בגמרא נאמר: בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: "רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו?" אמר להם: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: "חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש לִתנה לבשר ודם?! מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים" (תן אותה לנו בשמים). אמר לו הקב"ה למשה: "החזר להם תשובה!" אמר לפניו: "רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם". אמר לו: "אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה" שנאמר: מאחז פני כסא פרשז עליו עננו ואמר ר' נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. אמר לפניו: "רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי, מה כתיב בה? "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", אמר להם: למצרים ירדתם?! לפרעה השתעבדתם?! תורה למה תהא לכם?! עוד מה כתיב בה? "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנוב", קנאה יש ביניכם?! יצר הרע יש בכם?! מיד הודו לו להקב"ה שנאמר: "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ", ואילו תנה הודך על השמים לא כתוב".

ונשאלת השאלה, על מה חשבו המלאכים כאשר התנגדו שהתורה תנתן לעם ישראל, וביקשו שתשאר אצלם בשמים?! והרי כל תכלית בריאת העולם הייתה על מנת שעם ישראל יקבלו את התורה ויעסקו בה.

אפשר ליישב עפ״י מה שמובא בגמרא , שהייתה מחלוקת בישיבה של מעלה, מה הדין בנגעים כאשר יש ספק. הקב״ה אמר שזה טהור, וכל בני הישיבה של מעלה אמרו שזה טמא. אמרו: ״נשאל את רבה בר נחמני עם מי הצדק״, משום שהיה בקי בדני נגעים. רבה בר נחמני אמר: ״טהור״ ואח״כ נפטר מן העולם. יצאה בת קול ואמרה: ״אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור, ויצאה נשמתך בטהור״.

ונשאלת השאלה, מדוע היו צריכים לשאול את רבה בר נחמני, מה הדין, והרי הקב״ה בכבודו ובעצמו אומר שזה טהור, ואיך שייך לחלוק עליו?!

אפשר ליישב עפ״י מעשה שנחלקו ר׳ אליעזר וחכמים לגבי תנור של חוליות, שהיה ר׳ אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים. באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: ״אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח״. ומיד עץ החרוב נעקר ממקומו מאה אמה. אמרו לו: ״אין מביאין ראיה מן החרוב״. חזר ואמר להם: ״אם הלכה כמותי - אמת המים תוכיח״. ומיד חזרו המים לאחוריהם. אמרו לו: ״אין מביאים ראיה מאמת המים״. חזר ואמר להם: ״אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו״. מיד הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, ואמר להם: ״אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם?!״ לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדיין מטים ועומדים. חזר ואמר להם: ״אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו״. יצאה בת קול ואמרה: ״מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום!״ עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: ״לא בשמים היא״, שכבר נתנה תורה מהר סיני, ואין אנו משגיחים בבת קול, כי ״אחרי רבים להטות״. רבי נתן ראה את אליהו הנביא ושאל: מה עשה הקב״ה באותה שעה? - אמר לו: ״חייך ואמר: נצחוני בני, נצחוני בני״.

רבי יהושע אומר: ״לא בשמים היא״, כי כאשר נתנה התורה בהר סיני, כח פסיקת ההלכה ניתן ביד החכמים, פה בכדור הארץ, ומכריעים את ההלכה עפ״י הרוב. הקב״ה רצה להעמיד את החכמים בנסיון אם יתפתו אחר הנסים והנפלאות שיראו ויפסקו עפ״י יחיד ולא עפ״י הכלל של ״אחרי רבים להטות״. כאשר הקב״ה ראה שעמדו בנסיון שמח ואמר: ״נצחוני בני״.

במתן תורה, המלאכים רצו שכח הפסיקה והכרעת ההלכה ישאר בידם בשמים, ולא ינתן לעם ישראל. על זה אמר משה שלא שייך להפריד את פסיקת ההלכה מהתורה הקדושה, ולבסוף הודו לו והסכימו שגם זה ינתן לעם ישראל. ולכן במחלוקת שהיתה בישיבה של מעלה, לא יכלו להכריע, עד ששאלו את רבה בר נחמני, שהלכה כמותו בנגעים.

מסופר שאשה עגונה באה פעם למרן ר׳ יוסף קארו, כדי שימצא לה היתר ותוכל להנשא. לאחר שהרב שמע את כל הפרטים, הוא עיין היטב ולבסוף

החליט שאין ראיה ברורה שהבעל מת, ולכן אין לה היתר להנשא. האשה הלכה לרבנים נוספים שכולם אמרו לה שהיא עגונה ואסורה להנשא. לבסוף הגיעה האשה עם אותם הנתונים לרמ״א (היא לא אמרה לו שכל הרבנים פסקו שהיא עגונה) והוא החליט שהבעל מת והתיר אותה מעגינותה. לאחר מכן נגלה המלאך המגיד לר׳ יוסף קארו ואמר לו שעד עכשיו הבעל באמת היה חי וקיים, אולם ברגע שהרמ״א אמר שהבעל מת, והתיר לה להנשא, הבעל מת מיד, כי ממה שפוסקים כאן בכדור הארץ, ישנם השלחות לכל תחומי החיים.

יישוב נוסף:

הגמרא מביאה מעשה ברבי פנחס בן יאיר, שרכב על חמורו בדרכו לפדיון שבויים. הוא הגיע לנהר גינאי, שקצף ועגש. הוא ירד מחמורו ואמר: ״גינאי, גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך״. אמר לו (השר הממונה על) הנהר: ״אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה, אני ודאי עושה״. אמר לו: אם אין אתה חולק מימיך, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם״. נעשה נס והנהר חלק מימיו, כמו בקריעת ים סוף. לאחר שר׳ פנחס עבר בנהר, ראה יהודי עני, סוחב על גבו שק של חיטים עבור מצות לפסח, ומתקרב לנהר שחזר לזרום בשטף קצף. ר׳ פנחס ביקש שוב מהנהר לחלוק את מימיו, משום שגם יהודי זה עוסק במצוה. הנהר חלק שוב את מימיו והיהודי עבר מבלי שהחיטים יירטבו ויחמיצו. לאחר שהנהר שוב חזר לזרום, ראה שמתקרב לשם סוחר ערבי, ואז ביקש שוב מהנהר שיחלוק מימיו ויהיה קידוש ה׳, וכך אכן היה. אמר רב יוסף: ״כמה גדול ר׳ פנחס בן יאיר, יותר ממשה רבינו ושישים ריבוא, שאצלם הים נקרע רק פעם אחת, ואילו אצלו שלוש פעמים!״

ונשאלת השאלה, אם מעשהו של ר׳ פנחס בן יאיר אכן גדול יותר מקריעת ים סוף שעשה משה רבינו, מדוע לא מציינים זאת?! מעשה ״גדול״ זה אמנם מופיע בגמרא ובכמה ספרי ילדים אך מעטים יודעים עליו, אולם את המעשה ״הקטן״ של קריעת ים סוף חוגגים בשביעי של פסח, מזכירים אותו בהגדה של פסח, בכל יום בתפילת שחרית, בגמרא, בזוהר, בכל המדרשים ובכל המפרשים...

התשובה לזה היא, שיש הבדל עצום בין קודם מתן תורה ובין לאחר מתן תורה. כאשר הקב״ה נתן את התורה הקדושה לעם ישראל, הוא גם נתן לעוסקים בה כוחות מיוחדים לפעול אפילו נגד הטבע, כי הטבע כפוף ומשועבד לרצונם של עמלי התורה.

מעשה קריעת ים סוף היה לפני מתן תורה, אז לא היו לאדם (צדיק ככל שיהיה) כוחות לפעול מעל הטבע, לכן זהו נס גדול ועצום. אבל המעשה של ר׳ פנחס בן יאיר היה לאחר מתן תורה, וא״כ אין זו חכמה כל כך גדולה לחולל נסים ונפלאות נגד הטבע, לכן מעשה זה לא זכה לפרסום גדול.

המלאכים לא התנגדו שעם ישראל יקבלו את התורה וילמדו אותה, אבל הם התנגדו שבני האדם יקבלו את הכח הטמון בתורה, שיוכלו לשנות את הטבע, את זאת הם ביקשו להשאיר בשמים. משה ענה להם שזה לא יתכן, או שהתורה וכל מה שטמון בה ינתן לעם ישראל, או שתשאר בשמים, ומשום שלא שייך שהתורה תשאר בשמים, כי אין למלאכים שייכות למצוות התורה, חייבים ליתנה לעם ישראל והמלאכים הודו לו.

על כל צדיק שמסר עצמו על עמל התורה, יש סיפורים רבים על נסים ונפלאות שחולל, כמו המעשה הבא:

הדבר היה לפני כמה שנים, ילדה החמודה בת שנתיים וחצי, התלוננה על כאבי בטן, ההורים לא הוטרדו. "זה יעבור לך", הם השיבו לה, ופנו לעיסוקיהם. אלא שלתדהמתם, בתוך זמן קצר החלה הבטן להתנפח! התופעה היתה מוזרה, הילדה מתפקדת כרגיל, אבל הבטן שלה נפוחה מאד. ההורים הנבוכים פנו לרופא, והלה הפנה אותם בדאגה לבית החולים הדסה עין כרם.

כאן החלו ההורים המתוחים בסדרת בדיקות והתרוצצויות, ממקום למקום וממחלקה למחלקה, עד אשר נאמרה באזניהם המילה הנוראה "וילמס", גידול סרטני מסוכן ואכזרי, התוקף לפעמים בבטן החולה, וגורם לו יסורים קשים עד שממיתו.

עולמם של ההורים "חרב" עליהם, הם החלו להתעסק עם ילדתם בטיפולים רפואיים שונים, החלו סדרות כדורים ותרופות, החלו סדרות הקרנות, החלו סדרות טיפולים כימותרפיים, ימים ולילות שהו ההורים במחלקה האונקולוגית בהדסה. כבר התרגלו לא לישון, או לישון על כסא.

מצבה של הילדה "הלך והתדרדר", היא כבר בת יותר משלש, אבל רזה ומפחידה מאד. שלד של עצמות, וגוף שרוף מהקרנות. השמחה פנתה ויצאה לה מביתה של משפחה זו, הילדה טופלה על ידי המומחה העולמי פרופסור ש', אך ללא הועיל. כמה דמעות שפכו ההורים בשנה זו, כמה תפילות ותחנונים ביקשו מה', אבל "שערי שמים" כאילו נסגרו.

מצבה הלך והתדרדר מאד. כמעט שנה כבר עברה, יום אחרי יום של צער נורא, של יגון ודאגה, עצביהם של ההורים נתרופפו מאד, כבר לא עסקו בשום דבר בחייהם פרט לטיפול בילדתם זו. ימים ולילות שהו בבית החולים, קראו תהילים, "פרצו בבכי" פעמים רבות, התחננו אל ה', ביקשו מצדיקים להתפלל עבור הילדה, שיפרו את מעשיהם, נתנו צדקה, וה' הסתיר את פניו כאילו אינו שומע.

המצב הוסיף להתדרדר, הילדה הועברה למחלקת טיפול נמרץ, היא כבר חדלה לאכול בכוחות עצמה מאפיסת כוחות, היא אף חדלה לנשום

בכוחות עצמה מאפיסת כוחות. חיברוה למכונת הנשמה ולעוד צינורות שונים ומסובכים. מצבה "הלך ושקע", היא נכנסה לחוסר הכרה מוחלט, דופק לבה עלה לקצב מטורף של 240 פעימות בדקה!!! בשלב מסוים, כבר לא הורשו ההורים לשהות בחדרה, הם ישבו בחוץ על ספסל, קוראים תהילים ובוכים.

לאחר כמה שעות, יצא הפרופסור אל ההורים ושאל: "אתם יודעים שה"מצב רע"? מה הפירוש?! הגיבו ההורים - בודאי שאנו יודעים! "רע מאד" - חזר הפרופסור ואמר, ונעץ את עיניו באב. האבא הרגיש שהוא קורס תחתיו, מה כוונתך?! - הוא שאל. הפרופסור השיב לו שלוש מילים, שלש מילים קשות מנשוא: "היא מוגדרת כמתה".

הפרופסור הסביר, שכרגע הילדה עוד נושמת בעזרת המכונה, אבל כבר לא ייקח הרבה זמן. האבא מרגיש את "הבכי חונק אותו", אבל הוא אינו מאבד זמן, הוא נזכר במה שאמרו חז"ל: "אפילו חרב "חדה" מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". הוא הצליח לפנות אל הראשון לציון מרן הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א, באמצעות הטלפון, ושפך את בכיו המר לתוך השפופרת. הרב השיב: "אני בא עכשיו". והוא אכן בא. הרופאים לא הרשו לו להכנס. ההורים הפעילו לחץ והאישור ניתן. הרב רחץ ידיו במים וסבון, לבש חלוק לבן ונכנס לבדו, אחרי דקה יצא. איש אינו יודע מה עשה שם. "ה' יעזור" כך הפטיר כאשר יצא.

הרופאים נכנסו שוב, ויצאו חזרה לקרוא לאבא "לרגעים האחרונים" - כך הוגדר המצב. האבא הביט בבתו האהובה, לבו נקרע לגזרים, עמד וחיכה מתי ישמע את מילת האיוב מפי הרופאים. ואז ראו כולם שהילדה זזה, הרופאים הביטו בה בחוסר אימון, אבל הסבירו לאבא שלפעמים זה קורה, על כל פנים אין זה משנה את מצבה של הילדה, לפעמים הגוף זז מעט לפני הסוף. האבא השבור לא היה יכול להמשיך להסתכל, מבטו נע מן הילדה, ונתקע בצג האלקטרוני המורה את פעימות הלב, הוא לא היה יכול לעצור צעקה שפרצה מפיו: "הדופק ירד ל-160 פעימות בדקה"! הפרופסור "קפא" על עמדו בהשתוממות, ואמר: "הרב שלך עזר".

אמנם המצב עדיין חמור מאד והיא בסכנת מוות ממשי, אבל כעת לפחות יש סיכוי. לשאלת האבא השיב הרופא, כי אם תמשיך כך ההשתפרות, הילדה תקום על רגליה בתוך חודש וחצי. האבא העביר את הדברים לראשל"צ הגר"ע יוסף שליט"א, והוא השיב שיבוא מחר שוב. כשבא למחרת, נתקבל ביראת כבוד, הרופאים והאבא נכנסו עמו. הרב אמר פרקי תהילים בקול חנוק מבכי ודמעות, בירך את הילדה ויצא.

הילדה פקחה את עיניה "וקרעה" את צינור ההנשמה מעל אפה! מיד קפץ הרופא להשיב את הצינור (כדי שלא יהיה מעבר קיצוני שכזה), אך הפרופסור עצר בעדו: "בתוך כמה שניות היא לא תמות" אמר לו, "נחכה טיפה לראות

את התגובה״. עברו כמה שניות, הילדה המשיכה לשכב ולהסתכל עליהם באופן בוהה, נושמת באפה ״בחופשיות״ כדרך שאר בני אדם...

באותה שעה עמדו בחדר, הפרופסור העולמי המהולל, פרופסור נוסף ורופא ילדים. השתררה דומיה, כולם הרגישו שאינם יכולים לדבר. הם בכו מהתרגשות, ואז האחות הראשית נכנסה. לתדהמתה ראתה את שלושת הרופאים המהוללים, הקשוחים מרוב מקרים קשים, בוכים!

״מה קרה?!״ - היא שאלה. איש לא היה מסוגל לענות, הדממה נמשכה עוד כחצי דקה, הילדה הזיזה כבר את העיניים והביטה באופן ישיר, הפרופסור הראשי התעשת ראשון ואמר לאחות: ״אם לא ראית אף פעם תחיית המתים, תסתכלי עכשיו״. באותה המחלקה כבר מתו ״הרבה״ ילדים רח״ל ממחלה זו. הפרופסורים לא זוכרים ״מקרה אחד״ של מצב כמו כאן שהילדה שנותרה בחיים.

הדופק של הילדה המשיך לרדת. עבר שבוע, גם הטיפולים הכימותרפיים נגמרו. ידיו של הפרופסור הראשי רעדו כאשר חתם על תעודת השחרור, גם דמעה אחת הכתימה אותה. היום הילדה חיננית, מלאה ובריאה.

מכאן רואים שאפילו בדורנו, מי שעוסק בתורה מתוך עמל ויגיעה גדולה, יכול הוא אפילו להחיות מתים, ונראה שזו הכוונה במה שאומרים שחכם ששמו מוזכר בגמרא יכול הוא להחיות מתים, שבכח תורתו העולם והטבע משועבד לו ויכול הוא לעשות דברים למעלה מן הטבע.

ונסיים בתפילה מתוך ברכות התורה:

הַעֲרֵב נָא, ה' אֱלֹקֵינוּ, אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ
בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה
אֲנַחְנוּ, וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי צֶאֱצָאֵינוּ,
וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי
שְׁמֶךָ, וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. אמן.

דרשה לתשעה באב

כל שנה בתשעה באב אנו צמים, בוכים ומקוננים, על חורבן בית מקדשנו, על הגלות המרה ועל כל הצרות והייסורים שהיו מנת חלקנו מאז. כבר קרוב לאלפיים שנה שאנו משתמשים ב"תרופה" זו של בכיה, צום ואבילות, ועדיין לא נושענו, הצרות ממשיכות לרדוף אותנו. מדוע?

אפשר לענות על כך במשל: זוג צעיר עומד להתחתן. הם שכרו אולם מפואר, שלחו הזמנות לכולם, קנו טבעות, שמלת כלה, טלית וכל מה שצריך ליום הגדול. והנה מגיע הלילה המיוחל, כל המוזמנים מגיעים, התזמורת מנגנת, הסעודה כיד המלך, החתן והכלה זורחים ומאושרים. אולם מרוב הטרדה וההתרגשות, שכחו לערוך חופה וקידושין, והחתן לא קידש את הכלה.

היו אולם, הזמנות, תזמורת וכו', אך כל אלו חסרי משמעות ללא נישואין! זה לא שחסרים כאן קידושין, אלא שלא היה כאן כלום!

המשנה ברורה (סימן תקמ"ט) כתב: "כל אלו הימים, כל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר הלבבות לפקח על דרכי התשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להטיב, כמו שנאמר: "והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'". ולכן חייב כל איש לשום אל לבו באותם הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהן כי אין העיקר התענית כמש"כ באנשי נינוה וירא ה' את מעשיהם, ואמרו חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם, ואין התענית אלא הכנה לתשובה".

אדם שצם ולא פשפש במעשיו, זה לא רק שחסר לו פרט או הידור בקיום מצות הצום, אלא שלא יצא כלל ידי חובה, הצום לא נחשב לו. כי תכלית הצום להביא את האדם להתבונן, לפשפש במעשיו, ואם הצום לא מביאו לידי תשובה, לא קיים את מצות היום.

לאחר החורבן מתנבא הנביא ישעיה ואומר: "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דברו על לב ירושלים". "לב", הכוונה לפנימיות. בבית שני היו עוסקים בתורה ובגמילות חסדים והיו עובדים את ה' ית', אבל היה חסר להם "לב" בעבודת ה'.

בימים אלו הקב״ה מתחנן אלינו: ״דברו על לב ירושלים״ - תקנו את הלב שלכם. לא די בהמנעות מרחיצה ומאכילת בשר, לא די לצום פעם בשנה על החורבן. יש לעבוד על הפנימיות של התורה שאנו לומדים והמצוות שאנו מקיימים. צריכים אנו להתפלל בדביקות, לעשות מצוות מתוך שמחה אמיתית, בהתלהבות. צריכים אנו לעורר את הלב, ואז גם הקב״ה יעורר את ליבו לרחם על עמו ישראל ויגאל אותנו גאולת עולם באמת וברחמים.

בשבת האחרונה, פרשת דברים נאמר: ״אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בָּעֲרָבָה מוֹל סוּף בֵּין פָּארָן וּבֵין תֹּפֶל וְלָבָן וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב״.

ה׳כלי יקר׳ כתב שהפסוק: ״בֵּין פָּארָן וּבֵין תֹּפֶל״, מרמז על בין המיצרים, בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב, כי פארן רומז על מעשה מרגלים אשר היה במדבר פארן, בו בכו בכיה של חנם והוקבע בכיה לדורות בליל תשעה באב, ותופל רומז על חטא העגל אשר עשו בשבעה עשר בתמוז, וכן מצינו לשון תיפלה במקומות רבים בתנ״ך לעניין עבודה זרה. באותו יום נשתברו הלוחות, ובקיעת אבנים אלו הוקבעה לדורות, כי בשבעה עשר בתמוז הובקעה חומת העיר ואבניה.

כדי שעם ישראל יזכו להצלה מפני אויביהם, זקוקים הם לאחד משני דברים: הראשון- השגחת ה׳, וזוכים לכך ע״י ״ואהבת את ה׳ אלקיך״. והשני- אחדות ישראל, ע״י ״ואהבת לרעך כמוך״, ובזה שעוזרים אחד לשני תתכן הצלה גם בדרך הטבע. בשני זמנים אלו איבדו ישראל את שני הדברים: בשבעה עשר בתמוז, כאשר עשו את העגל, בו ביום הם הפנו עורף אל הקב״ה ואז איבדו ההצלה הבאה מההשגחה. בתשעה באב היה מעשה המרגלים, בו ביום נולדה מידת שנאת חינם בישראל כמו שנאמר: ״וַתִּאְמְרוּ בְּשִׂנְאַת יְהוָה אֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם״, ופירש רש״י: ״מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עליך״, כלומר, הם סברו, שמאחר שכל אחד מהם שונא את חברו, כך מסתמא הקב״ה גם שונא אותם. צרה זו של שנאת חינם החריבה בית ראשון ושני, כי בבית ראשון היתה שנאת חנם בין נשיאי ישראל ובבית שני פשה הנגע בין כל ישראל. אז גם איבדו את ההצלה הטבעית, כי אם אין אהבה ביניהם, אין אחד עוזר לחברו.

שנאת חינם גרמה לחורבן בית מקדשנו ולגלות המרה, הנביא ישעיה אומר: ״כִּי כֹה אָמַר יְהוָה חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ״, והכוונה: בעוון שנאת חנם נמכרתם, ולא בכסף, דהינו מצות, תגאלו, אלא צריך לתקן חטא זה. וכן הוא במדרש: אמר הקדוש ברוך הוא אתם גרמתם לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי על ידי שנאת חנם, בקשו שלום ואתם נגאלים, שנאמר: ״שַׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלִָם״. ולפי גודל מעלת מצות ואהבת לרעך כמוך שהיא כלל גדול בתורה, ראוי לאדם להתחזק ברוב עוז ותעצומות, על ידי מחשבות טהורות תמידיות להעביר שנאה מלבו, כי השנאה והמחלוקת מעוררים מדנים וקטגוריא ופרוד למעלה, ועל ידי

אהבה, אחוה שלום ורעות, מעוררים אהבת דודים למעלה, ועושה שלום במרומים, וגורם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, וזהו הטעם שבזה תלוי גאולתנו ופדות נפשנו.

אמרו חז"ל: "כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו". אם עדיין לא זכינו לגאולת ישראל ולבנין בית המקדש, הוי אומר, שעדיין לא תִּיקַנּוּ את החטאים שבגללם הוא נחרב, אותם חטאים עדיין מצויים בקרבנו! הסיבות שהוא נחרב, עדיין קיימות.

בית המקדש הראשון מפני מה חרב? מפני שהיו בו עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, שלושת העבירות החמורות ביותר שעליהם נאמר: יהרג ואל יעבור.

לאחר שבעים שנות גלות, נבנה הבית השני ואף הוא נחרב.

שאלו בגמרא: "מקדש שני שהיו עוסקין בתורה, במצות ובגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים".

כותב ה"חפץ חיים" בהקדמה לספרו ה"החפץ חיים": "בסוף ימי בית שני, גברה שנאת חינם, ולשון הרע בינינו, ובעבור זה נחרב ביתנו וגלינו מארצנו והגם שבגמרא לא מוזכר לשון הרע, אלא שנאת חינם בלבד, הכוונה היא על לשון הרע, שנאת חינם עם לשון הרע, היוצאת והמתבקשת מצד השנאה".

אומר הח"ח: אם כתוב שנאת חינם, דע לך שהכוונה היא על לשון הרע, היוצאת והמתבקשת מצד השנאה"! ולשון הרע יכלול רכילות, הוצאת שם רע, מלשינות בסתר, ליצנות בסתר, דברי הכפשה וכל המרעין בישין וכל דברי הרפש שאפשר להטיל על חברו, כל מה שדיברנו כלול בלשון הרע והכל שלא בפניו, בסתר, כמו ששנאת חינם היא בסתר.

דברי הח"ח כתובים במפורש במדרש רבה: "אמר הקב"ה: בעולם הזה על ידי שהיה לשון הרע ביניכם סילקתי שכינה מביניכם". אם היתה שנאת חינם לבד, ללא לשון הרע ורכילות וכיוצא בזה, לא היו ישראל נענשים כ"כ.

נאמר בזוהר הקדוש: "על כולא מחיל קודשא בריך הוא בר מן לישנא בישא".

ובילקוט שמעוני: "אמר הקב"ה: מכל הצרות הבאות עליכם אני יכול להציל אתכם, חוץ מלשון הרע". כלומר, הקב"ה שהוא כל יכול אומר לנו שאינו יכול להציל אותנו מהצרות הבאות על עוון לשון הרע, ודבר זה קשה להבנה שהרי הקב"ה הוא כל יכול. אפשר להסביר כך: מלך רודן, עריץ יכול להוציא אנשים להורג בלי סיבה, אף אחד לא יגיד לו כלום.

אבל אם הוא מחוקק חוק שאין להרוג בתחומי המדינה בלא משפט, וקובע שחוק זה חל גם על המלך עצמו, הרי גם המלך לא יכול להוציא להורג. הקב״ה קבע חוק שמחייב גם אותו יתי, אין להציל את מי שמדבר לשון הרע.

מסופר על הגאון מוילנא, ששכר עגלון להסיע אותו לעיר הסמוכה. בדרך חלפו ליד שדה של גוי, העגלון ירד מהעגלה, לקח משם חציר עבור הסוס, עלה לעגלה והמשיך לנסוע. כל אותה העת הגר״א לא הרגיש כלום משום שהיה שקוע בלימודו. הגוי בעל השדה, שראה מחלון ביתו כיצד גונבים לו חציר, עלה מיד על סוס, ורדף אחרי העגלה. העגלה נעצרה והגוי התנפל על הגר״א, קרא לו גנב, והכהו בחוזקה. הגר״א שהבין מה קורה שתק. כאשר הוא נשאל מדוע שתק, ענה הגר״א: ״אם הייתי אומר ׳זה לא אני׳, הגוי היה מבין שהעגלון הוא הגנב, ואז הייתי עובר על אבק לשון הרע, וכל התורה שלמדתי לא היתה עוזרת לי ולא הייתי ניצל מלהתגלגל בכלב״ ואמר שזה רמוז בפסוק: ״ויקרא לה נובח בשמו״ - ״לה״, ראשי תיבות: ״לשון הרע״, נובח: שבא בגלגול של כלב נובח.

מדוע עוון לשון הרע כל כך חמור

נאמר בזוהר הקדוש: ״בעבור עוון לשון הרע השטן מעורר קטרוג גדול על עם ישראל וזה גורם למיתה ולחורבן גדול בעולם. וזה לשון הזוהר: יֵשׁ רוּחַ אַחַת, שֶׁעוֹמֶדֶת עַל כָּל אוֹתָם בַּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע, וּמָתַי שֶׁמִּתְעוֹרְרִים בְּנֵי אָדָם בְּלָשׁוֹן הָרָע, אוֹ אָדָם אֶחָד שֶׁמִּתְעוֹרֵר בְּלָשׁוֹן הָרָע, אָז מִתְעוֹרֶרֶת אוֹתָהּ הָרוּחַ רָעָה הַטְּמֵאָה שֶׁלְּמַעְלָה, הַנִּקְרֵאת סַכְסוּכָא, וְהִיא שׁוֹרָה עַל אוֹתָהּ הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הַלָּשׁוֹן הָרָע, שֶׁפָּתְחוּ בָּהּ בְּנֵי אָדָם, וְהִיא עוֹלָה לְמַעְלָה וְגוֹרֶמֶת בְּזוֹ הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל לָשׁוֹן הָרָע מָוֶת וְחֶרֶב וְהֶרֶג בָּעוֹלָם. אוֹי לְאוֹתָם, שֶׁמְּעוֹרְרִים לְאוֹתוֹ צַד הָרַע, וְלֹא שׁוֹמְרִים פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם וְלֹא חוֹשְׁשִׁים עַל זֶה וְלֹא יוֹדְעִים שֶׁבַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַטָּה תְּלוּיָה הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַעְלָה, בֵּין לְטוֹב בֵּין לְרַע וְכוּ׳, וְכֻלָּם מְקַטְרְגִים לְעוֹרֵר לְאוֹתוֹ נָחָשׁ הַגָּדוֹל, שֶׁיְּהֵא מְקַטְרֵג עַל הָעוֹלָם, וְהַכֹּל בִּשְׁבִיל אוֹתָהּ הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל לָשׁוֹן הָרָע, כְּשֶׁנִּמְצֵאת הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלּוֹ לְמַטָּה״. אלמלא חטא הלשון לא ניתן כח להודיע למעלה את תועבות ועבירות בני האדם ולתבוע דין עליהם.

כתב החפץ חיים: ״כְּלָל הוּא בְּכָל הָעִנְיָנִים, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. וְלָכֵן כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם כּוֹבֵשׁ אֶת עַצְמוֹ וּבוֹלֵם פִּיו מִלְּדַבֵּר דִּבְרֵי גְּנוּת עַל חֲבֵרוֹ וּלְעוֹרֵר מְדָנִים עָלָיו, כֵּן לְמַעְלָה אֵין הַמְקַטְרֵג יָכוֹל לִפְתֹּחַ פִּיו לְדַבֵּר קַטֵּגוֹרְיָא. לֹא כֵן אִם נִמְצָא, חַס וְשָׁלוֹם, דֵּלָטוֹרְיָא בְּיִשְׂרָאֵל מִלְּמַטָּה, לְבַד מַה שֶּׁמְּעוֹרֵר בָּזֶה לְמַעְלָה הַבַּעַל דֵּלָטוֹרְיָא עַל עַצְמוֹ קַטֵּגוֹרְיָא עֲבוּר עֲוֹנוֹתָיו, הוּא מְעוֹרֵר כֹּחַ הַקַּטֵּגוֹרְיָא עַל כְּלַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה בָּא הַשָּׂטָן וּמְקַטְרֵג עַל יִשְׂרָאֵל עֲבוּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם וְתוֹבֵעַ דִּין עֲלֵיהֶם וְכִבְיָכוֹל מֻכְרָח לְהַעֲנִישָׁם עֲבוּר זֶה, וּמִי גָּרַם כָּל זֶה? הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרָע מִלְּמַטָּה״.

אם ישראל עושים עבירות בלא לשון הרע, נבראים מלאכים מקטרגים בלא פה, שלא יכולים לומר לשון הרע ולהלשין, אבל כאשר אומרים לשון הרע, אותם מלאכים מקבלים פה, ומקטרגים.

נאמר בתורה: "וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר", ופירש רש"י - שהיה משה מתמה, על מה סובלים ישראל יותר מכל העמים? ועכשיו אני רואה מה הסיבה לכך (לשון הרע ומלשינות). ולכאורה היה בהם עוון עבודה זרה החמור מאד, שכאשר עברו את ים סוף קטרגו משמים הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז.

לפי דברי הזוהר הנ"ל הכל מובן: משה רבינו ע"ה היה יודע שיש לישראל עוונות גדולים מאוד, אך היה סבור שאין ביניהם חטא הלשון, וממילא לא היה יכול השטן לקטרג, אולם לאחר שראה שיש בניהם לשון הרע הפטיר ואמר: "אכן נודע הדבר" וכוונתו רצויה, שעכשיו יש כח לקטרג עליהם על עוונותיהם ובכללם ע"ז, ובגלל זה סובלים ונלקים כל כך. ועפ"י זה מובן מדוע אפילו על אדם שלומד תורה אין התורה מגינה עליו, כי כאשר השטן מקטרג על העוון הנ"ל אין כח לעוצרו.

ונְאמר אף יותר מזה, שהמדבר לשון הרע מעביר זכויותיו לאתו יהודי שהוא דיבר עליו, ומקבל את העבירות של אותו אדם, כך שלאחר שימות ימצא שמיוחסים לו עבירות חמורות שכלל לא עשה, ויחסרו לו זכויותיו.

בית המקדש השני נחרב בגלל שפגמו בחטאי הלשון, שלא הקפידו על שמירת הלשון, שלא נצרו את לשונם. ואם טרם זכינו לבנין בית המקדש ולגאולה, הוי אומר, שגם בדור שלנו, חטאי הלשון עדיין מצויים בתוכנו! כל שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו, הוי אומר, שהשנאת חינם ותוצאותיה עדיין מצויים בתוכנו. עלינו לתקן עוון זה וללמוד בכל יום בספר חפץ חיים שמירת הלשון, כדי שנוכל להזהר מעוון לשון הרע.

יהודי שהיה רגיל מאוד בלשון הרע, הגיע פעם לאדמו"ר צדיק, וביקש תיקון לעוון זה. אמר לו הרב לשחוט תרנגול ולמרוט לו את הנוצות. את בשר העוף לחלק לעניים ואת הנוצות לפזר ברוח. אותו אדם עשה בדיוק מה שהרב אמר וחזר לשאול אם בזה נגמר ה"תיקון". ענה לו הרב שעכשיו רק מתחילים את התיקון. הרב ציווה עליו ללכת ולאסוף את כל הנוצות שפיזר. נבהל היהודי ושאל כיצד יכול הוא לאסוף את הנוצות שכבר התפזרו ברוח?!, ענה לו הרב: "נוצות שפיזרת לפני שעה אין אתה יכול לאסוף, לשון הרע של שנים אתה חושב לתקן על רגל אחת?!

לעומת זאת, אם אדם שומר על לשונו ומשתדל מאוד להזהר בעניינים שבין אדם לחבירו, חוץ ממה שהוא אוסף לעצמו זכויות בעולם האמת, הוא מרוויח גם פה בעולם הזה, וכמו שמסופר על אשה אחת שיצאה מביתה לכבס את כל הכביסה שנצטברה במשך כל השבוע, וידוע הוא, שבזמנם לא היו להם מכונות כביסה כמו היום שאפשר להכניס את

הכביסה למכונה, ולאחר כשעה הכביסה היא נקיה וצחורה, ואם יש גם מיבש כביסה, תוך חצי שעה הכביסה גם יבשה אפילו כאשר בחוץ יורד גשם חזק.

פעם היה יום של כביסה, ובבוקר מוקדם היו הנשים יוצאות ומכבסות בגד אחר בגד, ורק לאחר טרחה מרובה היה אפשר לקבל כביסה נקיה. ובימי החורף הקשים, היה כל יום של שמש מנוצל ליבוש הכביסה.

והנה האשה הנזכרת יצאה כמו שאר חברותיה לכבס את הכביסה שנצטברה כבר כמה ימים, ולאחר עמל וטרחה מרובים היתה כל הכביסה מכובסת ונקיה להפליא, וסוף סוף ניגשה לתלות את הבגדים ליבוש על חבל התליה השוכן בקרבת ביתה, וכאשר היתה הכביסה תלויה על החבל, שמה פעמיה סוף סוף לביתה, לנוח ולהינפש מהטרחה המרובה.

שכנתה שהיתה מסוכסכת עמה, ראתה את הכביסה הצחורה שתלויה על החבל, לא יכלה "לכבוש" את מידותיה הרעות, לקחה מספריים וחתכה את חבל הכביסה. כל הבגדים המכובסים והנקיים נפלו לבוץ והתלכלכו.

האשה שכיבסה את הבגדים השקיפה מלמעלה, וראתה את אשר עשתה לה שכנתה הרעה, ובאמת שחפצה להשיב לחבירתה כגמולה, אלא שפשוט "בכוחות עליונים" העבירה על מידותיה וניגשה לבגדים המלוכלכים ללא אומר ודברים, וחזרה על הפעולה פעם נוספת. וגם כשבא בעלה מבית המדרש לא סיפרה לו מאומה, וקיבלה את הכל באהבה.

יושב בשמים הצופה ורואה את כל מעשה בני האדם, ראה את אשר נעשה, וראה את גבורת נפשה העילאית, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, האשה הנזכרת שהיתה עקרה כחמש עשרה שנה, זכתה לפרי בטן, ולאחר כתשעה חודשים נולד לה בן וכשגדל האיר ומאיר את כל העולם כולו, הלא הוא הרב יוסף שלום אלישיב שליט"א.

בפרשת פקודי נאמר: "אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וכו'". ולכאורה קשה, הרי אין מילה מיותרת בתורה, א"כ מדוע נאמר "המשכן, משכן", שהוא לכאורה כפול ומיותר? רש"י כתב שזה: "רמז למקדש, שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל". דבר זה אינו מובן, מהו הטעם להזכיר את חורבנות בית המקדש, הראשון והשני, הצפויים בעתיד, דווקא עכשיו, כאשר חונכים את המשכן?

היעלה על הדעת, שכאשר החתן עומד תחת חופתו, יאמר לו השדכן: "כאשר אשתך תתגנה בעיניך ותתגרשו, אל תשכח אותי, יש לי גם הצעות של גרושות איכותיות וטובות"?!

כך גם כאן, וכי לא מצא הכתוב מקום מתאים ומוצלח יותר להזכיר את חורבן בית המקדש, אלא בשעה זו, ביום חתונתו וביום שמחת ליבו, יום חנוכת משכן העדות?!

אפשר להבין במשל: אדם עשיר מאוד נאלץ לנסוע לרגל עסקיו המסועפים למדינה מסוכנת, בה מסתובבים פושעים אכזריים השודדים עשירים ואח"כ רוצחים אותם. בטרם יצא למסעו, הקפיד שלא ימצאו במזוודותיו דברים יקרי ערך, ולא יהיו עליו תכשיטי זהב ויהלומים. הוא הסיר את שעון הזהב מעל ידו ולבש בגדים בלויים ופשוטים, וכן הקפיד גם שלא לקחת כסף, יותר ממה שהוא צריך לנסיעה.

כך יצא האיש לדרכו, מקווה ומתפלל לשוב בשלום ממסעו המסוכן. כאשר הגיע למחוז חפצו, פתאום הבחין שעונד הוא על אצבעו טבעת זהב משובצת ביהלום ענק ומרהיב. הוא החביא את הטבעת, השתדל לשמור עליה שלא תאבד והתפלל שלא לפגוש בשודדים חסרי המצפון.

הטבעת אכן לא אבדה, וגם בשודדים לא נפגש, אולם נפגש הוא עם מחלת הקדחת, אליה לא היה מחוסן, וכך נפל למשכב כשהוא חולה מסוכן. למזלו הטוב הוא הצליח למשכן את הטבעת, ובכסף הרב שקיבל תמורתה, יכול היה לשכור רופא מומחה שיטפל בו בנאמנות. תוך מספר שבועות החלים, התאושש, וכאשר קם ממיטת חוליו, הרוויח את סכום הכסף הנדרש, סילק את החוב וקיבל לידיו שוב את הטבעת היקרה. רק אז הבין כי ארע לו נס מן השמים, והטבעת שנשכחה הצילה את חייו.

כך גם בעניין חורבן בית המקדש. על הפסוק: "מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ אֶת הֵיכַל קָדְשֶׁךָ שָׂמוּ אֶת יְרוּשָׁלַם לְעִיִּים", דורשים חז"ל: "מזמור"?!, לכאורה היה לו לומר "קינה", ומתרצים: "אמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ובאבנים שבביתו, ומתוך כך הותיר פליטה בישראל, שאלמלא כך, לא נשתייר משונאי ישראל שריד". כלומר, הקב"ה החריב את בית המקדש, וע"י כך עם ישראל נשאר חי וקיים.

אם כך, מזמורו של אסף דומה הוא לשמחתו של אותו עשיר, ששמח על הטבעת שהצילה אותו מרדת שחת. אף המקדש שעליו שפך הקב"ה את חמתו, הציל את עם ישראל.

וזה מה שהובטח לנו בפסוק זה, שאף שעתיד המשכן להתמשכן בעוונותיהם של ישראל, מובטח לנו שבאחרית הימים נזכה לפדות את המשכון בשמחה, ויבנה שוב בית המקדש בתפארתו, במהרה בימינו, אמן.

אלא שלכאורה קשה, שהרי אין לקחת מהעני משכון שהוא צריך לו ואינו יכול בלעדיו, א"כ, כיצד הקב"ה לקח מאיתנו את המקדש כמשכון?

כנראה שטוב לנו, ואין אנו מרגישים שאיננו יכולים בלי בית המקדש. איננו מבינים מה הפסדנו.

רבי נחמן מברסלב כתב: "בזמן שבית המקדש, היה קיים, היינו נקיים מעוונות, כמו שכתוב: "צדק ילין בה", ופירש רש"י: "כי תמיד של שחר היה מכפר על עברות של לילה, ותמיד של בין הערבים היה מכפר על עברות של יום". כי ישראל עם קדוש, לפי גודל רוחניותם ודקותם, אינם יכולים לשאת עליהם המשא של עוון אפילו יום אחד. על כן אנו צריכים את בית המקדש, שיכפר עלינו בכל יום. ומעת אשר חרב בית מקדשנו, אין אנו יכולים לנקות עצמנו מן העוונות, כי אין מי שיכפר בעדנו".

אם רק נשכיל להבין שאין אנו יכולים בלי המשכון, אנו צריכים את בית המקדש, ונבקש זאת מאת ה' יתי, אז הוא אכן יחזיר לנו אותו, כמו שהמלוה מחזיר לעני את המשכון כאשר הוא צריך לו.

אומר בעל שם משמואל: "בימי בין המיצרים יש לנו שלוש שבתות: פנחס, מטות-מסעי, דברים, שלושת ההפטרות הנקראות בשלושת השבתות הללו רומזות על תיקון החטאים של בין אדם לחברו, שבגללם נחרב בית המקדש ובגללם הוא אינו נבנה. הפטרה ראשונה: "דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶּן-חִלְקִיָּהוּ", הפטרה שניה: "שִׁמְעוּ דְבַר-ה' בֵּית יַעֲקֹב וְכָל-מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל", הפטרה אחרונה: "חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶּן-אָמוֹץ". כאן רמוזים שלושת התיקונים שיהודי צריך לתקן כתיקון לגאולה ולבנין בית המקדש. הדבר הראשון: "דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ" - תיקון חטאי הפה, שמירת הלשון, קדושת הפה. הדבר השני: חטאי האוזן, קדושת השמיעה - "שִׁמְעוּ דְבַר-ה'", כי חטאי הלשון אינם רק בזה שמדבר ומוציא בפיו, אלא גם במי ששומע. הדבר השלישי: "חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ" - תיקון חטאי העיניים, לשמור על העין הטובה, על העין המפרגנת, שיראה כל אחד מעלת חברו, כי הרי הכל מתחיל משנאת חינם ושנאת חינם היא קנאה וקנאה היא צרות עין. בהתחלה מקנאים בעיניים, אח"כ שומעים לשון הרע ואח"כ מדברים לשון הרע.

ויה"ר שהקב"ה יאמר נא די לצרותינו, ישלח משיח צדקנו, יבנה בית מקדשנו ויגאלנו במהרה בימינו אמן.